

Statistisch overzicht van 2024
En de bestuursperiode 2019-2024

DE FINANCIËLE SITUATIE VAN DE VLAAMSE LOKALE BESTUREN

Belfius

Inhoudstafel

INLEIDING EN SYNTHESE	3
VLAAMSE LOKALE BESTUREN (op basis van de nationale rekeningen 2018-2022)	10
VLAAMSE GEMEENTEN	12
Exploitatie-uitgaven	12
Exploitatie-ontvangsten	19
Investerings	23
Financieel evenwicht	24
Autofinancieringsmarge	25
VLAAMSE PROVINCIES	26
Exploitatie-uitgaven	26
Exploitatie-ontvangsten	28
Investerings	29
AFM en financieel evenwicht	30

Inleiding en synthese

Ondanks de opeenvolgende crisissen hebben gemeentebesturen hun belastingtarieven nauwelijks verhoogd

Aan het einde van de gemeentelijke bestuursperiode maakt Belfius Strategic Research de balans op en blikken we vooruit met 3 uitdagingen voor de volgende bestuursperiode

Voor de Vlaamse gemeentebesturen oogt de financiële balans aan het einde van deze legislatuur verrassend positief. Ondanks bijzonder woelige tijden met de covidcrisis, een galopperende inflatie met fors stijgende loonkosten en bouwkosten, een energiecrisis en tot slot fors toegenomen rentes.

We kunnen stellen dat de steden en gemeenten hebben blijk gegeven van veerkracht dankzij hun vermogen om hun beleidsplannen in de loop van de bestuursperiode aan te passen aan de nieuwe realiteit. Daarbij is het financieel evenwicht nooit in gevaar geweest.

Een belangrijke graadmeter om na te gaan hoe de lokale besturen het ervan afbrengen zijn de investeringen over de voorbije legislatuur. Deze blijven op peil en het totale bedrag is zelfs wat gestegen ten opzichte van de vorige beleidsperiode.

Een heikel punt blijft de toenemende pensioenlast voor de statutaire ambtenaren. Die worden bij hun uitstroom steeds vaker vervangen worden door contractuele medewerkers. Gemeentebesturen moeten extra middelen vinden om deze pensioenen – die ze via een gesloten systeem zelf financieren voor hun vastbenoemde gepensioneerden – te blijven garanderen. Vooral in de grote steden is dat een ware uitdaging.

Wat heeft er bijgedragen aan de financiële veerkracht van de gemeenten?

Om te beginnen hebben de automatische loonindexeringen bij de burgers een positieve invloed op de ontvangsten van de gemeenten. Hogere lonen resulteren immers in meer inkomsten uit de aanvullende personenbelasting. Ook de inkomsten uit de onroerende voorheffing zijn gestegen door de indexatie van het kadastraal inkomen.

Maar ook de ondersteuning door werkingssubsidies die meegroeien speelt een grote rol, samen met extra steun van de regionale en federale overheid die onder meer gericht is op het bezweren van de energie- en opvangcrisis en oplopende pensioenuitgaven.

Dankzij deze meevallers hebben de gemeenten hun belastingtarieven nauwelijks aangepast in de loop van de bestuursperiode.

Maar de uitdagingen voor de nieuwe bestuursploegen blijven groot. Uit een Belfius-enquête bij de financieel directeurs en schepenen van Financiën blijkt dat de stijgende pensioenfactuur, kosten voor veiligheid en de energietransitie de grootste financiële knelpunten voor de komende legislatuur vormen.

De gemeentefinanciën 2019-2024: een overzicht

Een ongeziene groei van de exploitatie-uitgaven

De financiële schokken tijdens de afgelopen jaren doen de exploitatie-uitgaven in deze bestuursperiode met gemiddeld 5,1% per jaar toenemen. Ter vergelijking: tijdens de vorige legislatuur is dit slechts 1,9%.

Als we inzoomen op het huidige jaar 2024 in deze bestuursperiode dan stellen we vast dat in 2024 de uitgaven sneller blijven stijgen in vergelijking met de vorige bestuursperiode. Uit de aangepaste meerjarenplannen 2020-2025 blijkt dat gemeenten en OCMW's bijna 570 miljoen euro meer exploitatie-uitgaven hebben geraamd voor 2024 dan voor 2023, wat neerkomt op een groei van 4%. In totaal besteden ze dit jaar 14,8 miljard euro aan lokaal beleid, zonder investeringen en schuldaflossingen. Dat is 2.179 euro per inwoner.

Voor investeringen en de terugbetaling van leningen hebben de gemeenten in 2024 5,4 miljard euro voorzien, 801 euro per inwoner.

Stevige groei in de personeelsuitgaven door de galopperende inflatie en de toenemende pensioenlasten

Door het overschrijden van de spilindex zijn de lonen tijdens deze legislatuur tot 10 maal toe met 2% aangepast. De afgelopen 3 jaar alleen al 8 keer: 5 keer in 2022, 2 keer in 2023 en 1 keer in 2024. Daardoor zijn gedurende de hele bestuursperiode 2019-2024 de personeelsuitgaven met gemiddeld 6,5% per jaar toegenomen. In de vorige legislatuur is dat 1,9%.

In de ramingen voor 2024 stijgen de personeelsuitgaven wat matiger (+3,8%) met 259 miljoen euro. In totaal besteden de gemeenten en OCMW's meer dan 7 miljard euro aan personeelsuitgaven (d.i. exclusief de lonen voor het gesubsidieerd onderwijzend personeel). Dat is bijna de helft (48%) van hun exploitatie-uitgaven.

In de Belfius-enquête geeft 39% van de gemeenten aan dat het beheersen van de personeelskosten een absolute topprioriteit is in een volgende legislatuur.

Naast de inflatie wegen ook de steeds verder oplopende pensioenbijdragen op de gemeentelijke personeelsuitgaven. De bijdragepercentages voor het Gesolidariseerd Pensioenfonds gaan in 2024 opnieuw omhoog, zowel de basisbijdrage als de responsabiliseringsbijdrage.

Alles samen betalen de Vlaamse steden en gemeenten dit jaar meer dan 1 miljard euro voor hun gepensioneerde ambtenaren (bron: Federale Pensioendienst (FPD)). Het gaat om 569 miljoen euro aan basisbijdrage. Daarbovenop komen de responsabiliseringsuitgaven van 443 miljoen euro die gemeenten moeten betalen om een deel van de niet-gedekte factuur goed te maken.

Het aantal vastbenoemde personeelsleden neemt immers jaar na jaar af. Hun aandeel bedraagt nu 21 procent en besturen dragen bij op basis van het huidige aantal aan het pensioen van hun collega's die massaal op rust zijn.

De Vlaamse financieringslijn 2020-2025 helpt de gemeentebesturen om bijna 50% van de responsabiliseringsbijdrage te dempen.

Toch geeft bijna drie kwart van de steden en gemeenten in de Belfius-enquête aan dat de pensioenfactuur de belangrijkste uitdaging zal worden in de komende bestuursperiode.

We stellen tegelijk vast dat de Vlaamse gemeentebesturen hun personeelsaantal vrij stabiel houden. In 2023 lijkt het aantal voltijdse equivalenten te stagneren op 105.171, wat 0,8% meer is dan in 2022.

Energie-uitgaven nog steeds hoger dan aan het begin van de legislatuur

Sinds 2021 zijn de energie-uitgaven fel gestegen, als gevolg van de hogere energieprijzen. In 2022 kost de aankoop van elektriciteit en gas zelfs 1,5 tot 2,5 keer meer dan in 2020, het lockdownjaar waarin de energie-uitgaven wat teruglopen.

Hoewel de energiefactuur in 2024 naar verwachting verder zal dalen, blijft ze hoe dan ook hoger uitkomen dan in de jaren voor de piek. Vergeleken met een aandeel van 3,7% in 2022, vertegenwoordigen ze nu 2,3% van de totale lokale exploitatie-uitgaven. Binnen de rubriek goederen en diensten (3,3 miljard euro) gaat in 2024 10% naar aankoopkosten voor energie.

De gemeenten geven in de Belfius-enquête dan ook aan dat ze energiebesparende maatregelen hebben genomen en er sindsdien versneld op inzetten. Als we hen vragen aan welke investeringen ze de voorkeur geven, dan geeft 88% aan verder te zullen inzetten op ledverlichting. 72% wil doorgaan met het energiezuinig maken van gebouwen. Ook projecten rond zonnepanelen installeren, mobiliteit en laadpalen staan op stapel.

Ook politie- en hulpverleningszones (brandweerzones) kosten meer aan de gemeente

Over de volledige bestuursperiode is de gemeentetoelage voor de politiezones met gemiddeld 5,7% per jaar toegenomen. Voor de hulpverleningszones (brandweerzones) is dat 4,8%.

Gemiddeld gaat in 2024 respectievelijk 193 en 61 euro per inwoner naar politie- en hulpverleningszones. Dit is een stijging van 3,5% en 3,9%.

De totale uitgaven voor werkingssubsidies (toelages) nemen in 2024 matig toe (+3,3%), met bijna 100 miljoen euro waarvan 84 miljoen euro bestemd is voor de politiezones. Ook hier gaan de personeelskosten de hoogte in. Daarenboven zijn gemeenten verplicht om de zones financieel in evenwicht te houden, wat tot hogere dotaties leidt. Zeker als de federale dotaties aan de zones niet geïndexeerd worden, wanneer de kosten voor de zones wel oplopen.

De uitgaven voor individuele hulpverlening zijn sinds het begin van de legislatuur met 60% gestegen, gemiddeld met 10,2% per jaar

De continue stijging van deze uitgaven tijdens de voorbije legislatuur valt behalve aan de Oekraïne-crisis zeker en vast ook toe te schrijven aan covidcrisis en de nasleep van de energiecrisis. Meer inwoners hebben zich tot het OCMW gewend om hun (energie) facturen te betalen (d.i. 'andere individuele hulpverlening' dan leefloon).

De gemeentebesturen schatten in dat de kosten voor individuele hulpverlening in 2024 wel nog steeds sterk toenemen, met 9,1%. Dat is vooral het geval voor de uitbetaling van het leefloon⁽¹⁾ (+ 9,8%). Een deel hiervan blijft ten laste van de gemeente, maar het gros van deze hulpverlening wordt door de federale overheid gedragen.

(1) Leefloon omvat in deze cijfers ook het uitgekeerde equivalent leefloon voor de tijdelijk beschermden uit Oekraïne waarvoor lokale besturen opvang voorzien. Die hulpverlening wordt echter voor (meer dan) 100% betaald door de federale overheid.

Gemeenten ramen de eerste effecten van de hogere rente (na bijna 10 jaar van rentedaling)

De financiële uitgaven vormen slechts een beperkte fractie (2%) van de exploitatie-uitgaven. In het meerjarenplan houden lokale besturen rekening met hogere financiële kosten voor nieuwe leningen, met een verwachte toename van 14,2% voor 2024. Gemiddeld gaan deze uitgaven de voorbije legislatuur slechts 3,6% per jaar omhoog.

De schuldgraad t.o.v. de ontvangsten blijft bij de Vlaamse lokale besturen wel lager dan 100%.

De gemeentelijke meerjarenplannen worden bijgestuurd zonder het financieel evenwicht in gevaar te brengen

Want er blijft een stevige buffer op de jaarrekening 2022, ook al is die lichtjes geslonken dat jaar door de fel opgedreven uitgaven als gevolg van de oplopende inflatie. De hogere inkomsten uit de onroerende voorheffing, door geïndexeerde kadastrale inkomens, en uit de personenbelasting, door de loonindexering, brengen de jaren nadien echter soelaas.

De autofinancieringsmarge (AFM: de marge die overblijft van het exploitatieresultaat na aftrek van de leninglasten) van 741 miljoen euro op de gezamenlijke jaarrekeningen 2022 van de Vlaamse gemeenten en OCMW's bewijst een gezonde financiële situatie, met extra beleidsmarge om schokken zoals een hogere inflatie op te vangen.

In het meerjarenplan is deze buffer kleiner begroot dan wat zich nadien in de feiten voordoet. Dat wijst erop dat gemeenten voorzichtig zijn. Voor 2024 voorzien de gemeenten dat de autofinancieringsmarge verder opklimt tot 275 miljoen euro of 41 euro per inwoner, wat overeenkomt met 1,8% van de exploitatie-ontvangsten.

Deze buffer kan echter individueel per gemeente sterk verschillen. Zo zien we dat ongeveer 1 gemeente op de 4 in 2024 de AFM onder nul laat zakken. Pas in 2025, op het einde van de planperiode en dus in het eerste jaar van de nieuwe legislatuur, moeten ze dit structureel evenwicht met een AFM van nul of meer halen. Zo kan de nieuwe bestuursploeg verder lokaal beleid voeren, investeringen plannen en nieuwe leningen dragen.

De 3 miljard euro aan reserves (het beschikbaar budgettair resultaat of BBR) dient om investeringen te financieren.

Belastingontvangsten nemen toe, zonder de tarieven noemenswaardig te verhogen

Tijdens deze bestuursperiode kennen fiscale ontvangsten een opwaartse trend, waarbij de opcentiemen op de onroerende voorheffing samen met lokale belastingen en boetes jaarlijks gemiddeld met 5% aangroeien.

Lokale besturen zien een groei-effect bij de belastingontvangsten door de indexering van onder meer de lonen bij de burger en het kadastraal inkomen. Dit effect komt met enige vertraging, meer bepaald 1 tot 2 jaar na de galopperende inflatie.

Gemeentebesturen voorzien in 2024 6,7 miljard euro belastingontvangsten in hun meerjarenplannen, d.i. 188 miljoen euro meer. Dat is een eerder matige groei van 2,9% ten opzichte van 2023. Het komt erop neer dat ze gemiddeld 995 euro belastingontvangsten noteren per inwoner. Deze belastingontvangsten maken 43% uit van de exploitatie-ontvangsten.

Bij de aanvullende personenbelasting (APB) gaan ze in 2024 uit van een kleine terugval in de ontvangsten, na de uitzonderlijke extra-ontvangst in 2023, waarbij de FOD Financiën eenmalig 14 i.p.v. 12 maanden aan APB-ontvangsten (aanvullende personenbelasting) heeft gestort aan de gemeenten (+29,7%). Voor de onroerende voorheffing is er voor 2024 opnieuw een stevige door indexatie gedreven groei van 8,5% of 239 miljoen euro voorzien.

De opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV) zijn met 3 miljard euro de belangrijkste belastingontvangst (45% van de gemeentebelastingen), de aanvullende personenbelasting (APB) volgt met 2,6 miljard euro (of 38%).

Lokale belastingen die gemeenten zelf instellen en heffen, beslaan een heel breed gamma en dragen voor 14% bij. Tijdens de covidperiode blijven lokale belastingen vrij stabiel door specifieke vrijstellingen van lokale tarieven. In de jaren nadien zijn deze opnieuw geactiveerd, met een stijging van 5,8% in 2024. Voornamelijk boetes⁽¹⁾ (+43,7%) en specifieke lokale belastingen zoals op tweede verblijven, leegstand, afgifte van documenten en algemene bedrijfsbelasting zijn sterke stijgers in 2024.

Slechts een heel beperkt aantal gemeenten beslist gaandeweg om de belastingtarieven te wijzigen. Net zoals in vorige legislatuur gaan bij aanvang van het meerjarenplan 2020-2025 het gemiddeld aantal opcentiemen voor de onroerende voorheffing (OOV) omhoog. Sindsdien blijven de aanslagvoeten stabiel op een niveau van 899 opcentiemen. Nieuw in deze legislatuur is dat ondertussen 11 gemeenten meer dan 1 OOV-tarief ingesteld hebben.

Aan de andere kant zien we voor de aanvullende personenbelasting (APB) een stelselmatig lichte daling van de gemiddelde aanslagvoet tot 7,17% in 2024.

Uit de Belfius-enquête blijkt dat het aanpassen van belastingtarieven of invoeren van nieuwe lokale belastingen niet als belangrijkste optie wordt overwogen om het budget terug in evenwicht te brengen. 8% geeft aan dit te overwegen, terwijl 1 op de 4 besturen aangeeft dat ze eerst de personeelskosten onder controle willen houden.

(1) Uitbreiding toepassingsgebied van GAS-5 komt op kruissnelheid, waardoor gemeenten zelf beperkt snelheidsovertredingen kunnen beboeten. Slechts enkele gemeenten voorzien dit.

Vlaamse en federale overheid ondersteunen de gemeenten

Naast fiscale ontvangsten zijn vooral de werkingssubsidies (+5,4%) een belangrijke groeimotor in het meerjarenplan. De regionale en federale overheid bieden ook extra steun om onder meer de energie- en opvangcrisis te bezweren.

Bij de Vlaamse financieringen behoren ook die voor de oplopende pensioenuitgaven van vastbenoemd personeel zoals voorzien in het Vlaamse regeerakkoord 2020-2025.

Gemeenten halen gemiddeld 40% van hun exploitatieontvangsten uit werkingssubsidies en fondsen, voornamelijk afkomstig van de Vlaamse overheid. Het Gemeentefonds alleen al levert 3,6 miljard (58%) van de 6,2 miljard euro werkingssubsidies op. Jaarlijks stijgt de basisdotatie met 3,5% om gemeenten te ondersteunen in hun beleidsautonomie.

Gemeenten maken zich ongerust over de nakende hervorming van de verdeling van het Gemeentefonds. Dat blijkt uit onze enquête. Een uitgebreide universitaire studie over de mogelijkheden is afgerond. Het is wachten op het politieke debat en een beslissing in het nieuwe Vlaams Parlement.

De specifieke werkingssubsidies lopen met 7,4% op tot 1,7 miljard euro. Hierin zit onder meer de federale financiering van de leeflonen en het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI), die 60 tot 100% van de uitgaven van een lokaal bestuur voor individuele hulpverlening dekt.

Ondanks de moeilijke context blijven gemeenten investeren

Gemeenten zijn een belangrijke investeringsmotor voor de energietransitie. Groene lokale investeringen winnen steeds meer aan belang en zijn absoluut noodzakelijk om het vaak nog onvoldoende energiezuinig gebouwenpatrimonium duurzamer te maken. Voor de rest van de planperiode 2020-2025 staat nog een volume van 7,8 miljard euro aan investeringen⁽¹⁾ op de agenda gespreid over 2024 en 2025.

De lokale investeringsbudgetten gaan hoofdzakelijk naar 'mobiliteit' (wegeninfrastructuur en riolering, elektrificatie van voertuigen), maar ook steeds meer naar 'cultuur en vrije tijd', 'natuur en milieubeheer' (waterbeheer en klimaatverandering), 'wonen' en 'ondernemen'.

Voor 2024 staat alvast 4,7 miljard euro aan investeringen ingeschreven, wat 4,8% meer is dan het voorgaande jaar, op voorwaarde dat ze ook effectief uitgevoerd worden. Door de hogere bouwrijzen worden projecten immers vaak uitgesteld, geschrapt of krijgen ze een lagere prioriteit. De prijzen van bouwmaterialen zijn de voorbije jaren fors gestegen als gevolg van economische schaarste in de bevoorradingsketens en hogere energiekosten. Kortom, door tal van externe omstandigheden.

Wat blijft er van deze investeringsbudgetten over als we niet de nominale bedragen maar de reële bedragen bekijken?

Om de bedragen te nuanceren gebruiken we in de eerste plaats de ABEX-index met 2019 als basis. Tegelijk houden we rekening met de verwachte realisatiegraad van 66% in een verkiezingsjaar.

Deze analyse toont aan dat de gemeenten nog steeds stevig blijven investeren, maar de toename is wel beperkter dan wat de nominale bedragen doen vermoeden. De investeringen in reële termen zijn slechts beperkt toegenomen t.o.v. 2019.

Opnieuw rekenen besturen op meer dan een half miljard euro aan Vlaamse subsidies, waaronder investeringssubsidies voor fietsinfrastructuur en voor lokale klimaatacties volgens het Lokaal Energie en Klimaatpact (LEKP).

Daarbij dient opgemerkt dat gemeenten in onze enquête pleiten voor een administratieve vereenvoudiging om subsidies te verkrijgen. Vaak lopen ze deze mis, omdat ze niet over de capaciteit beschikken om de administratie hiervoor rond te krijgen.

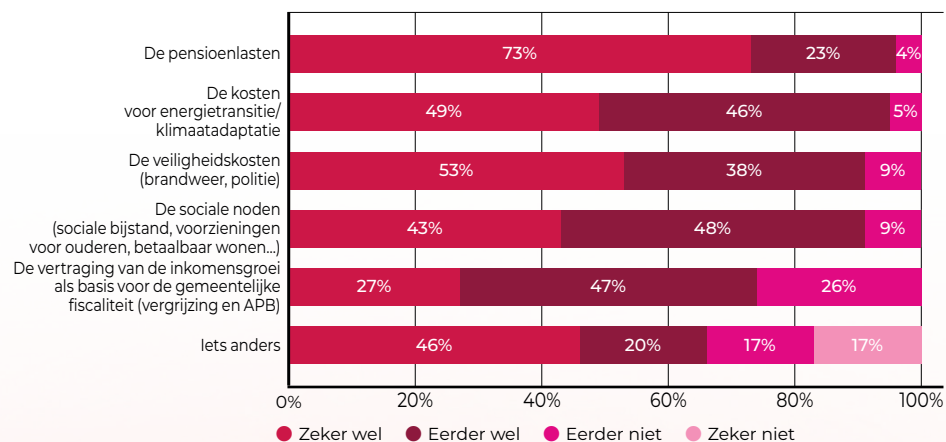
(1) Zonder de financiële vaste activa (FVA).

De gemeentebesturen zien 3 grote uitdagingen voor de bestuursperiode 2025-2030

De financiën zitten relatief goed, maar dat betekent niet dat gemeentebesturen er gerust op zijn. De nieuwe besturen zullen volgens de Belfius-enquête deze 3 uitdagingen op hun bord krijgen.

Belfius-enquête: In welke mate zijn onderstaande zaken belangrijke financiële uitdagingen voor de komende jaren? Omgaan met de evolutie van...

- De **pensioenlast** staat met stip op nummer 1. Slechts 4% van de gemeenten ziet dit niet meteen als een probleem, ondanks de onrustwekkende projecties van de Federale Pensioendienst. De responsabiliseringsbijdragen, die bovenop de basisbijdragen komen, zouden alleen al voor 2024 met een stijging van 19,5% op 443 miljoen euro neerkomen. Tegen 2028 zouden deze bijdragen oplopen tot 787 miljoen euro, waardoor de gemeenten 1,3 miljard euro betalen, inclusief basisbijdragen.
- Ook de **klimaataanpassing en energietransitie** zijn een stevige kopzorg. Voorlopig ligt 5% van de besturen er nog niet echt wakker van. Voor heel wat milieukwesties wordt inderdaad naar de gemeenten gekeken, terwijl ze steeds vaker geconfronteerd worden met de almaar toenemende gevolgen van de klimaatopwarming zoals overstromingen, stormen en bosbranden. De meerderheid van de gemeenten heeft zich al ingezet voor de ontwikkeling van een klimaatplan op lokaal niveau, maar de uitvoering ervan vereist een aanzienlijke mobilisatie van budgetten en personeel.
- De kosten voor de **politie- en hulpverleningszones (brandweerzones)** zijn al lang een zorg. Voor slechts 9% van de gemeenten is dit minder het geval. Hoewel dit een federale bevoegdheid is, worden gemeenten financieel mee in het bad getrokken. Al sinds de oprichting van de politie- en hulpverleningszones eisen lokale besturen dan ook dat de kostenverdeling lokaal-federaal in evenwicht wordt gebracht. Ze willen daarbij ook dat de werkelijke kosten vergoed worden. Zeker als de federale dotaties aan de zones niet geïndexeerd worden en de kosten voor de zones wel oplopen.

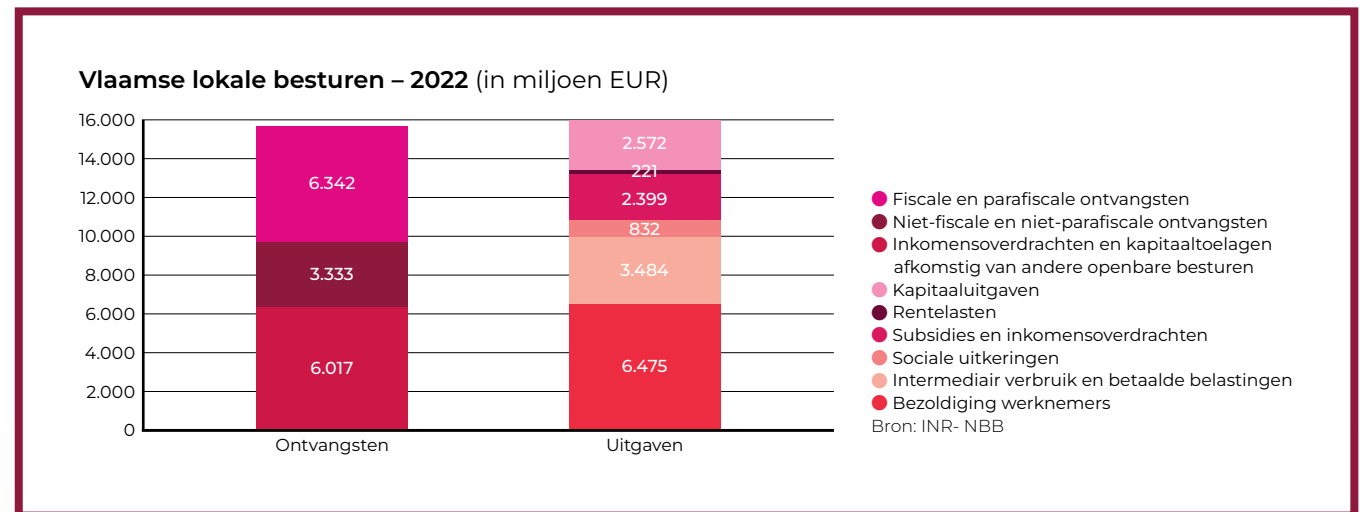
Vlaamse lokale besturen

(op basis van de nationale rekeningen 2018-2022)

De statistieken van de nationale rekeningen van het INR⁽¹⁾ bieden een compleet cijferoverzicht van de Vlaamse lokale sector conform de ESR 2010-methodologie⁽²⁾. De lokale sector (S1313) omvat zowel gemeenten (en hun OCMW's) en provincies – waarover deze Belfius-analyse gaat – als politiezones, hulpverleningszones, talrijke gemeentelijke vzw's en autonome gemeente- en provinciebedrijven en een groot aantal intercommunales⁽³⁾.

Ontvangsten en uitgaven van Vlaamse lokale besturen – 2022

In 2022 klokken de ontvangsten van Vlaamse lokale besturen af op een totaal van 15.692 miljoen euro, een stijging van 8% ten opzichte van het voorgaande jaar. Tijdens de covidjaren daalden de ontvangsten, omdat lokale besturen bepaalde belastingtarieven verlaagden of zelfs niet meer hieven. Tegelijk waren er ook minder inkomsten uit geleverde diensten en vielen de investeringssubsidies terug omdat de investeringen vertraagden. In 2022 is dit effect uitgewerkt.

Vlaamse lokale besturen halen hun ontvangsten hoofdzakelijk uit belastinginkomsten (41%), een categorie die het sterkst aangroeit. Binnen de lokale sector worden belastingen alleen door gemeenten en provincies geheven. Maar ook inkomstenoverdrachten en kapitaaltoelagen (38%) zijn een belangrijke bron van inkomsten, samen met eigen ontvangsten zoals die uit eigendom en voor de levering van diensten (21%).

In 2022 komen de uitgaven uit op 15.983 miljoen euro (+10,5%), waarmee ze fors opklimmen in de nasleep van de covidcrisisjaren. Personeelskosten maken 40,5% van de totale uitgaven uit en nemen met 8,5% stevig toe. De inkomstenoverdrachten en sociale uitkeringen (voornamelijk via de OCMW's) nemen echter het snelst toe met respectievelijk 17,8% en 15,4%, wat deels te wijten is aan de Oekraïne-crisis. Ze vertegenwoordigen 15% en 5,2% van de totale uitgaven. Rentelasten, die al 6 jaar op rij dalen, bedragen nog slechts 1,4%.

(1) Het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) – cijfers beschikbaar op de website van de NBB.

(2) Europees stelsel van nationale en regionale rekeningen dat als referentiekader dient voor de statistieken van het Europees stabiliteitspact.

(3) De lijst van publieke entiteiten is op de website van het INR terug te vinden.

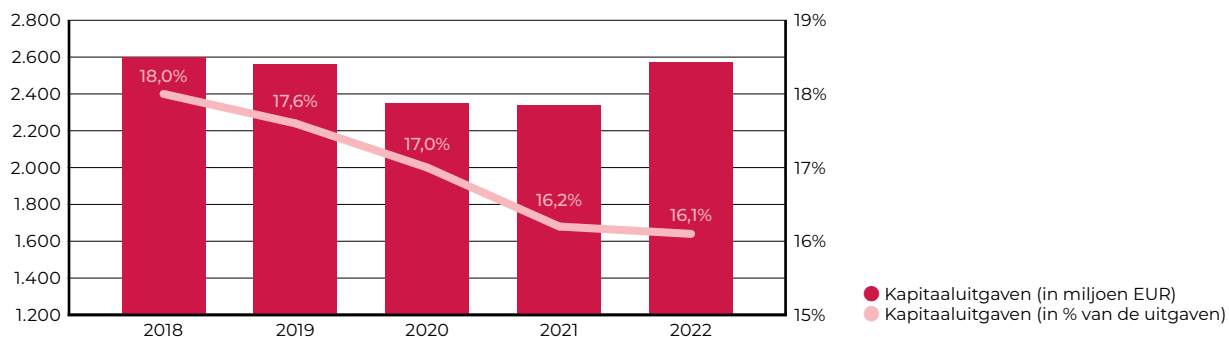
Investerings, financiering en schuld van Vlaamse lokale besturen – 2022

In 2022 benaderen de investeringsuitgaven (kapitaaluitgaven) het piekniveau van het lokale verkiezingsjaar 2018. Na het uitstel en de vertraging van investeringsprojecten tijdens de covidcrisis buigt de negatieve trend in 2022 om: het investeringsvolume van de Vlaamse lokale sector neemt opnieuw - en fors - toe met bijna 10%. De kapitaaluitgaven vertegenwoordigen 16,1% van de totale uitgaven.

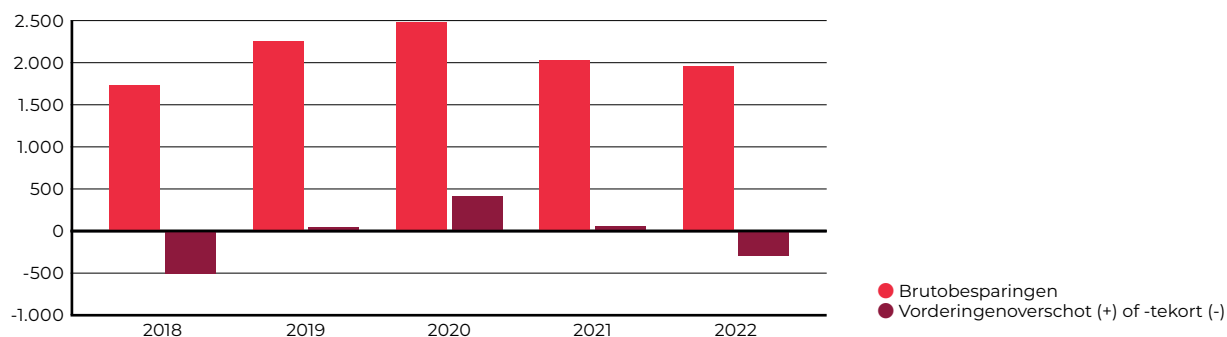
Ondanks een hoge groei in de ontvangsten leidt de sterke uitgavenstijging in 2022 tot een financieringstekort van 291 miljoen euro voor de Vlaamse lokale besturen. Dit ESR-saldo was positief bij aanvang van de lokale bestuursperiode. Het saldo zonder kapitaalverrichtingen, de zogenaamde brutobesparingen, daalt in 2022 lichtjes tot 1.956 miljoen euro (-3,5%).

De uitstaande schuld van Vlaamse lokale besturen klimt in 2023 op tot 11.440 miljoen euro. Hiermee komt een einde aan de dalende trend van het schuldvolume. Ondanks deze stijging daalt de schuldgraad ten opzichte van de totale ontvangsten verder naar 72,6%, ten opzichte van nog 86,4% in 2018.

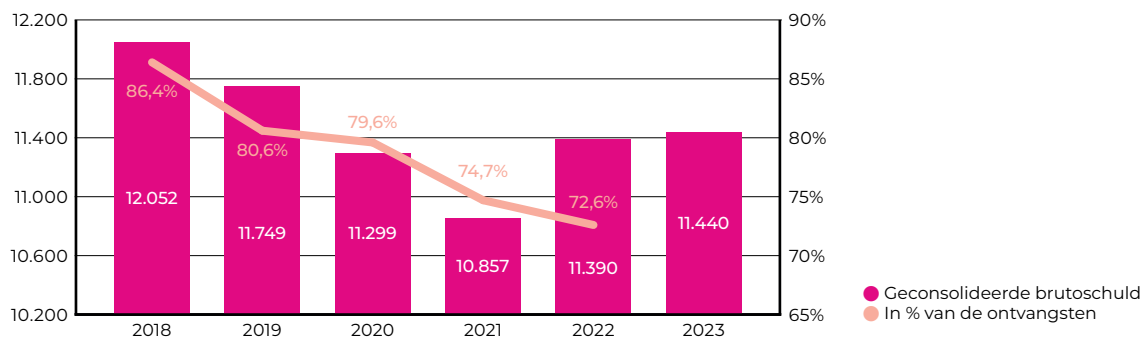
Evolutie van de kapitaaluitgaven – 2018-2022

Evolutie van het vorderingenoverschot en -tekort – 2018-2022 (in miljoen EUR)

Evolutie van de brutoschuld – 2018-2023 (in miljoen EUR)

Vlaamse gemeenten

Exploitatie-uitgaven

Uit de aangepaste meerjarenplannen 2020-2025 leiden we af dat gemeenten en OCMW's bijna 570 miljoen euro meer exploitatie-uitgaven hebben geraamd voor 2024 dan voor 2023, wat neerkomt op een eerder gematigde groei van 4%. Dit betekent dat lokale besturen in totaal 14,8 miljard euro, ofwel 2.179 euro per inwoner, besteden aan lokaal beleid, exclusief investeringen en schuldaflossingen.

Gedurende de hele bestuursperiode 2019-2024 zijn de exploitatie-uitgaven jaarlijks gemiddeld met 5,1% toegenomen. Dit komt voornamelijk omdat de financiële schok van de energiecrisis en de hoge inflatie in 2022 en 2023 tot een ongeziene uitgavengroei (geraamd op 13%⁽¹⁾) leidden. Onze enquête bevestigt dat de aanpassing aan de onverwacht felle en snelle inflatie⁽²⁾ vanaf 2022 (+9,5%) een grotere financiële uitdaging was voor de gemeentefinanciën dan de covidfactuur van 2020 en 2021.

De personeelskosten stijgen matig in de ramingen voor 2024 (+3,8%) met 259 miljoen euro. Door het overschrijden van de spilindex zijn de lonen tot 2 maal toe aangepast met 2% in 2023 en al 1 maal in 2024.

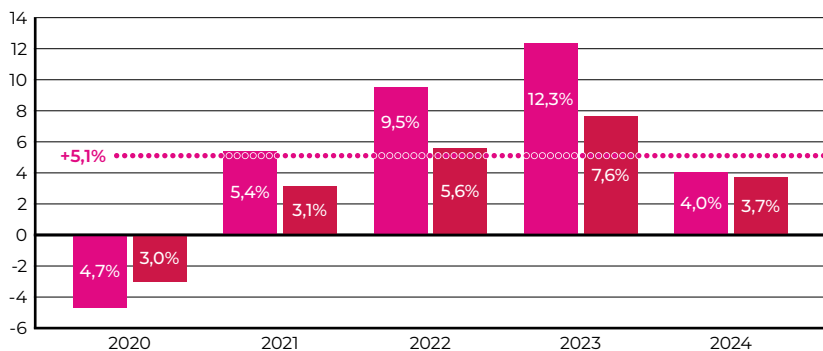
Exploitatie-uitgaven – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/ inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse evolutie 2019-2024
Goederen en diensten	3.310	489	2,5%	8,8%
Personeel ⁽¹⁾	7.041	1.039	3,8%	6,5%
Individuele hulpverlening	937	138	9,1%	10,2%
Toegestane werkingssubsidies	3.090	456	3,3%	4,7%
Andere operationele uitgaven	106	16	21,7%	7,8%
Financiële uitgaven ⁽²⁾	276	41	14,2%	3,6%
EXPLOITATIE-UITGAVEN	14.760	2.179	4,0%	5,1%

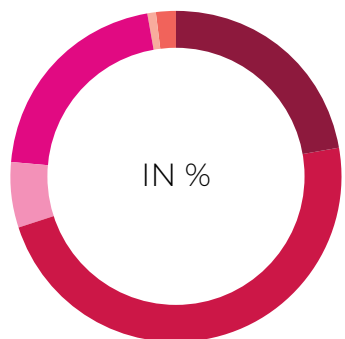
(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (133 EUR/inw.)

(2) Rentelasten inbegrepen, niet de kapitaalaflossing van leningen (BBC)

Evolutie exploitatie-uitgaven en -ontvangsten (in%)

Exploitatie-uitgaven – 2024

- Goederen en diensten: 22%
- Personeel: 48%
- Individuele hulpverlening: 6%
- Toegestane werkingssubsidies: 21%
- Andere operationele uitgaven: 0,7%
- Financiële uitgaven: 2%

- Uitgaven
- ontvangsten

(1) Evolutie geraamd tussen begin 2022 en begin 2023, waarbij het exacte groeicijfer voor 2022 wordt meegenomen en de raming voor 2023.

(2) De oplopende inflatie leidde in 2022 en 2023 tot een trapsgewijze bijstelling van de geplande cijfers, met in totaal 5 overschrijdingen van de spilindex (5x2%).

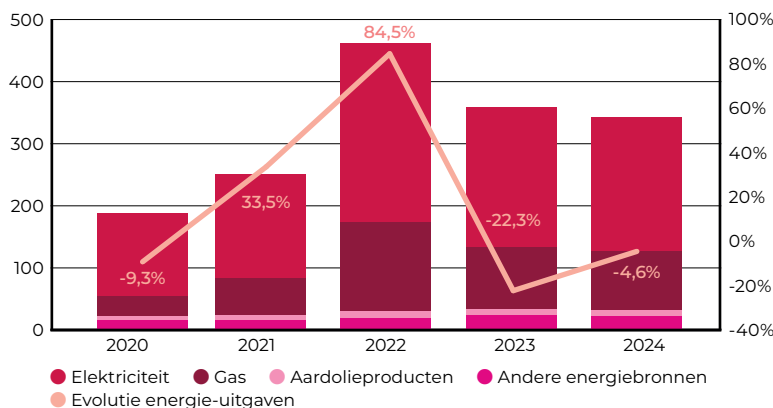

De uitgaven voor werkingssubsidies volgen een vergelijkbare trend, maar kosten voor individuele hulpverlening nemen wel nog steeds sterker toe met 9,1%. Dit valt wellicht toe te schrijven aan de nasleep van de energiecrisis en voor een groot deel aan de Oekraïne-crisis, waarvoor lokale besturen opvangvoorzieningen bieden.

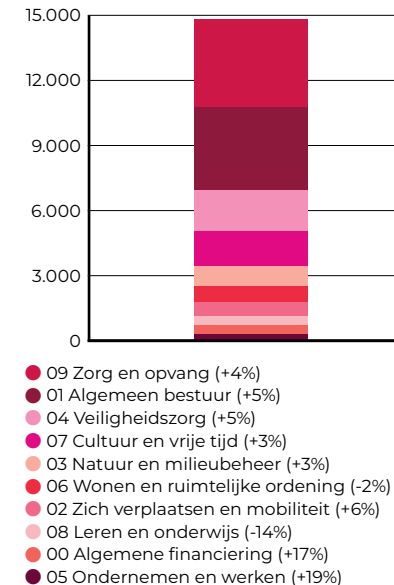
Als gevolg van de hogere energieprijzen sinds 2021 zijn de energie-uitgaven fel gestegen, waarbij de aankoop van elektriciteit en gas in 2022 zelfs 1,5 tot 2,5 keer meer kostte dan in 2020. Hoewel de energie-uitgaven in 2024 naar verwachting verder zullen dalen, zullen ze nog steeds hoger uitkomen dan in de jaren voor de piek. Vergeleken met 3,7% in 2022, vertegenwoordigen ze nu 2,3% van de totale lokale exploitatie-uitgaven. Binnen de rubriek goederen en diensten gaat in 2024 10% naar aankoopkosten voor energie.

Door de aanzienlijke stijging van personeelskosten oriënteren lokale besturen in 2024 meer uitgaven naar zo goed als alle beleidsdomeinen. 'Zorg en opvang' samen met 'Algemeen bestuur' nemen meer dan een kwart van de uitgaven voor hun rekening en groeien met 4 tot 5%. Koploper is het eerder kleine beleidsveld 'Ondernemen en werken', met een groei van maar liefst 19%.

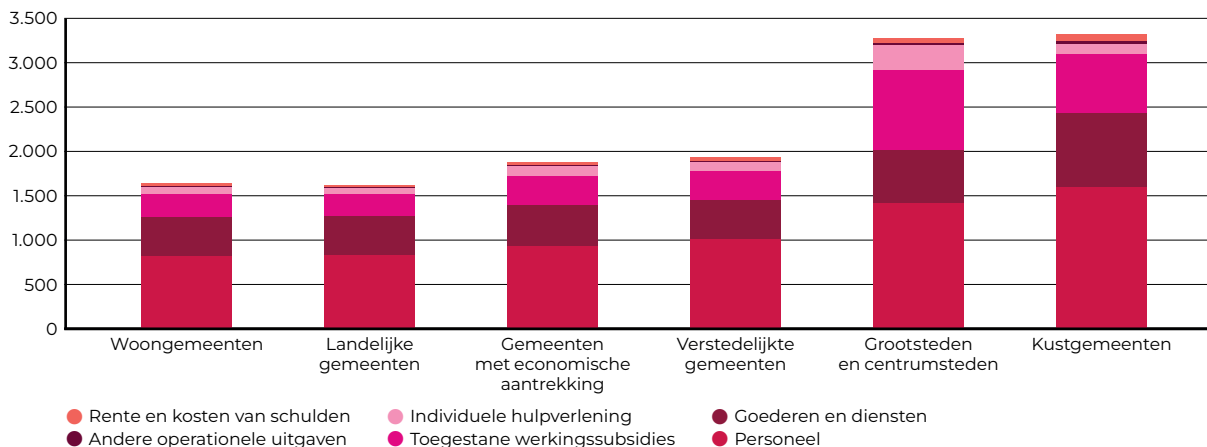
Evolutie energie-uitgaven (in miljoen EUR)

Evolutie van de exploitatie-uitgaven per beleidsveld – 2024 (in miljoen EUR)

Exploitatie-uitgaven per cluster – 2024 (in EUR/inw.)

Personeel en pensioenen

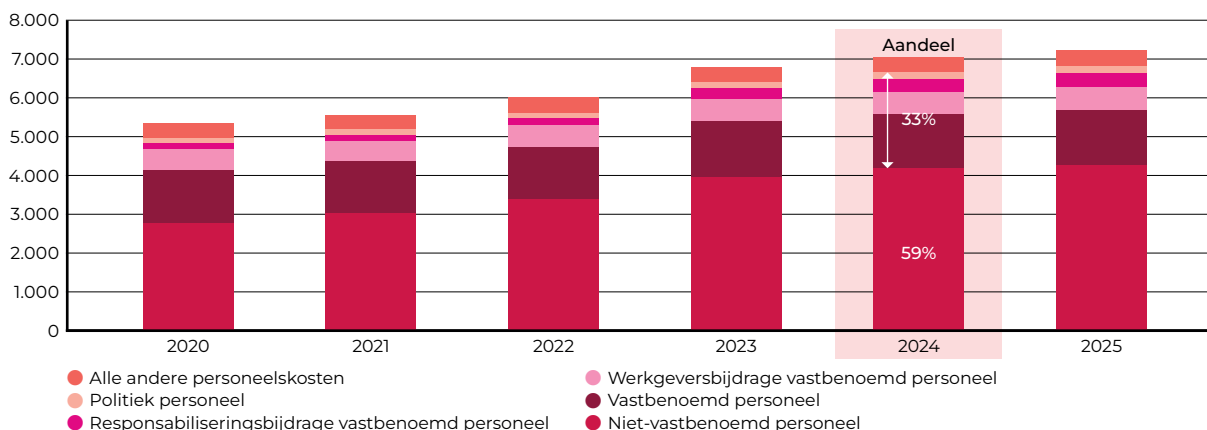
Gemiddeld besteden lokale besturen bijna de helft (48%) van hun exploitatie aan personeelsuitgaven, exclusief de lonen voor het gesubsidieerd onderwijzend personeel. Een tiental besturen besteedt zelfs tussen 60 en 70% van hun exploitatie aan personeelsuitgaven. Bij grootsteden, centrumsteden en ook kustgemeenten is het aandeel van werkingssubsidies het grootst.

Jaar na jaar groeit het aandeel personeelskosten voor niet-vastbenoemd personeel (59%) terwijl dat van vastbenoemd personeel (33%) stelselmatig daalt. In 2024 neemt de totale loonkost voor de statutairen slechts lichtjes toe met 0,9%, met voor het eerst een lager volume aan bezoldigingen in vergelijking met het jaar ervoor (-4,2%, afname met 61 miljoen euro). Een daling die nagenoeg volledig wordt ingevuld door oplopende responsabiliseringsbijdragen (+26,2%, toename met 60,3 miljoen euro). De pensioenen van vroegere vastbenoemde werknemers worden in 2024 gefinancierd met 569 miljoen euro aan basisbijdrage samen met 443 miljoen euro aan responsabiliseringsbijdragen. Ook de volgende jaren blijft de responsabiliseringsbijdrage stijgen en zal deze vanaf 2026 belangrijker worden dan de basisbijdrage.

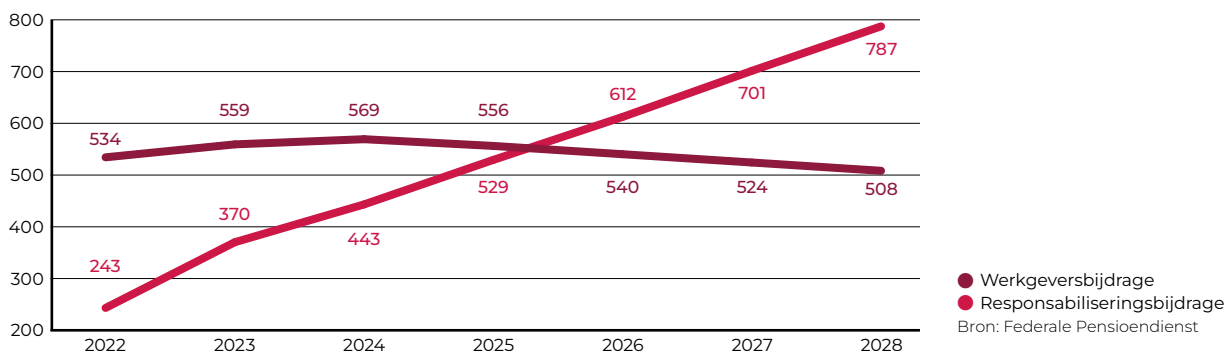
De Vlaamse financieringslijn 2020-2025 helpt om 50% van de responsabiliseringsbijdrage te dempen. Deze specifieke toelage volgt de stijgende trend en loopt op van 86 miljoen euro in 2020 naar 249 miljoen euro in 2025.

De voorbije jaren hielden Vlaamse gemeentebesturen hun personeelsaantal vrij stabiel. In 2023 lijkt het aantal voltijdse equivalenten (vte's) te stagneren op 105.171, wat 0,8% meer is dan in 2022. Het aandeel vastbenoemden (21%) krimpt opnieuw. Deze tendens komt al jaren tot uiting, waarbij er steeds meer contractuelen aangenomen worden en er minder statutairen instromen dan uitstromen.

Evolutie en aandeel personeelsuitgaven per type – 2020-2025

Pensioenbijdrage en andere bijdragen voor vastbenoemd personeel – 2022 - 2028 (in miljoen EUR)

Evolutie personeelsaantal (aantal vte)

	2021	2022	Vershil	Evolutie 2022-2023
Vastbenoemden	24.041	22.399	-1.642	-6,8%
Contractanten	80.296	82.772	2.477	3,1%
TOTAAL	104.337	105.171	834	0,8%

Financiering van pensioenen van het vastbenoemd personeel blijft wegen op de meerjarenplannen

De financiering van de pensioenen is zonder twijfel al een aantal jaren de grootste financiële uitdaging voor lokale besturen. De steeds verder toenemende last van pensioenbijdragen legt een zware druk op de meerjarenplannen, wat voor een aantal steden en gemeenten onhoudbaar dreigt te worden. Gelukkig biedt een Vlaamse financieringslijn verlichting om de responsabiliseringsbijdrage voor de periode 2020-2025 met 50% te verminderen.

In tegenstelling tot werkgevers in de privésector of andere overheidsinstanties dragen de provincies en gemeenten volledig de pensioenlasten van hun vastbenoemde ambtenaren en rechthebbenden, zonder enige tussenkomst van de federale overheid.

De financiering van het pensioenstelsel voor het vastbenoemd personeel verloopt volgens een repartitiesysteem, binnen een gesloten fonds, maar het aantal bijdragers is de voorbije jaren structureel afgenomen.

Een grondige hervorming van het financieringsstelsel legt lokale besturen sinds 2011 een financiële inspanning op die ze nog vele jaren zullen moeten aanhouden.

Volgens de FPD-ramingen van september 2022 zullen de totale pensioenuitgaven voor Vlaamse gemeenten en OCMW's van 777 miljoen euro in 2022 naar 1.295 miljoen euro in 2028 stijgen, of een jaarlijkse toename met bijna 8,9%.

Om alle pensioenuitgaven zonder tekort te kunnen dekken, wordt het 'Gesolidariseerd Pensioenfonds' jaarlijks door een mechanisme van dubbele bijdragen (basis en responsabilisering) gefinancierd. Hoewel dit systeem het fonds financieel in evenwicht houdt, leidt het voor lokale besturen tot een vrijwel exponentiële stijging in de bijdragen.

Zo stijgt in 2024 de basisbijdrage verder naar 45%, terwijl de responsabiliseringsbijdrage naar 73,59% zal klimmen. Een lokaal bestuur krijgt deze responsabiliseringscoëfficiënt aangerekend wanneer de werkelijke pensioenlasten hoger zijn dan de ontvangen bijdragen. Volgende tabel illustreert de evolutie voor de komende jaren van beide bijdragepercentages.

Evolutie van de bijdragepercentages 2021 - 2028

	Basisbijdrage	Responsabiliseringsbijdrage
2021	41,50%	50,00%
2022	43,00%	52,94%
2023	44,00%	70,47%
2024	45,00%	73,59%
2025	45,00%	77,43%
2026	45,00%	80,57%
2027	45,00%	83,10%
2028	45,00%	84,98%

Bron: VVSG op basis van de ramingen van de Federale Pensioendienst (FPD)

Individuele hulpverlening

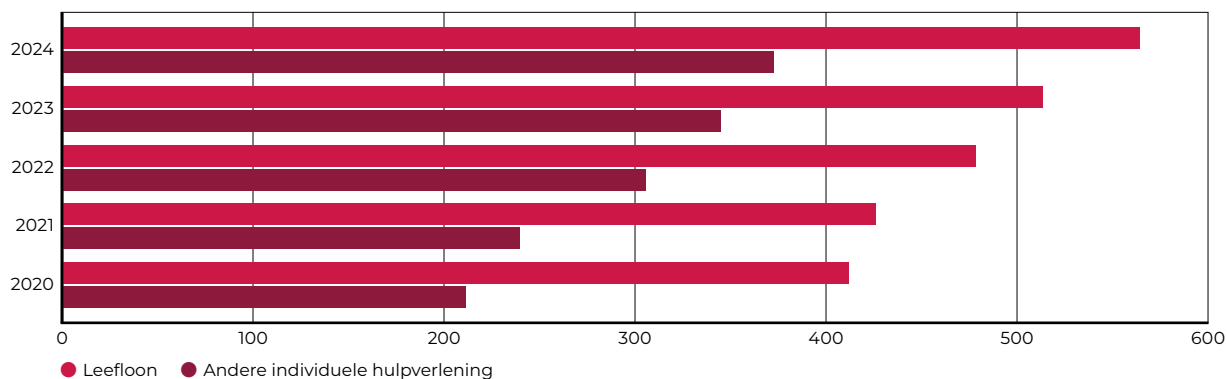
Lokale besturen zijn actief in tal van domeinen. Telkens staan ze voor nieuwe uitdagingen om lokale maatschappelijke noden tegemoet te komen. Zo stampten ze in 2021 vaccinatiecentra uit de grond. Vanaf 2022 stonden ze in voor de organisatie van lokale noodopvang voor gevluchte Oekraïners. De huidige krapte op de arbeidsmarkt bemoeilijkt bovendien steeds meer de uitvoering van lokaal sociaal beleid.

De uitgaven voor individuele hulpverlening zijn sinds het begin van de legislatuur met 60% gestegen. In de economische nasleep van de energiecrisis van 2023 zijn de steunuitgaven met een kwart toegenomen. Ook voor 2024 voorzien lokale besturen opnieuw een sterke toename, met 9,8% voor leefloon en 8% voor 'andere individuele hulpverlening', inclusief het uitgekeerde equivalent leefloon voor tijdelijk beschermden uit Oekraïne.

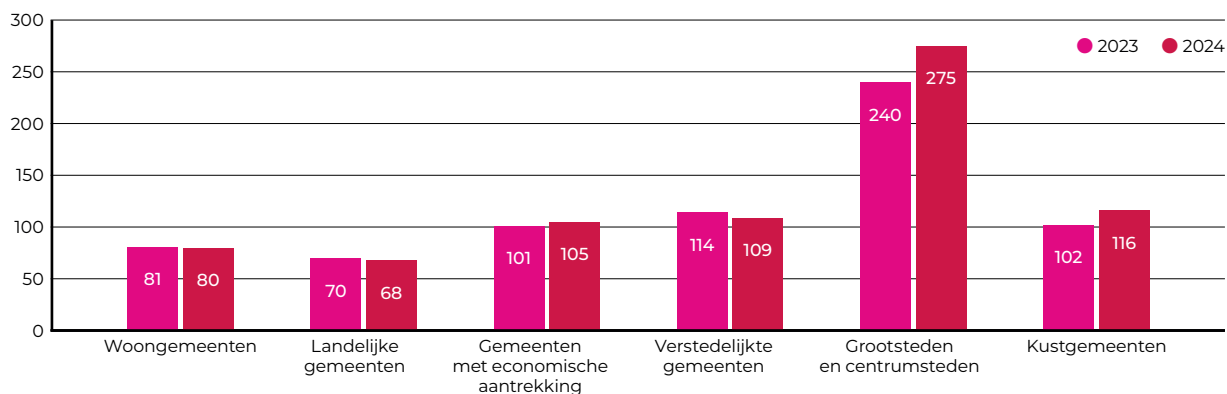
De financiering ervan is terug te vinden bij de exploitatie-ontvangsten (specifieke werkingssubsidies). Slechts een deel van de leefloonuitgaven wordt daadwerkelijk door het OCMW gedragen, omdat de federale overheid 60 tot 100% financiert naargelang het type leefloon via het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI).

Grootsteden en centrumsteden kennen een sterke concentratie van begunstigden van het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI), wat het hogere uitgaven-niveau verklaart (275 euro per inwoner versus gemiddeld 138 euro), en de sterkste stijging in de ramingen.

Evolutie van de individuele hulpverlening – 2020-2024 (in miljoen EUR)

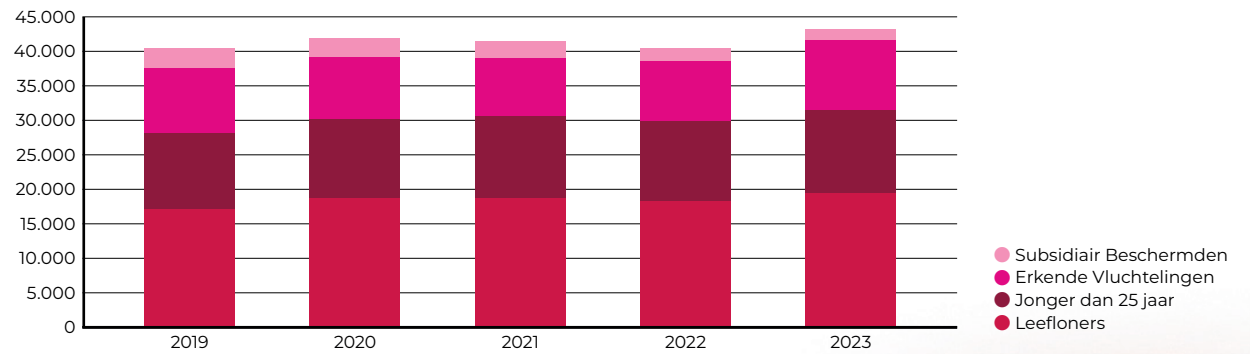
Individuele hulpverlening per cluster – 2023-2024 (in EUR/inw.)

Volgens statistieken van de POD Maatschappelijke Integratie telde Vlaanderen eind 2023 zo'n 43.148 begunstigden van het RMI, wat neerkomt op 6 begunstigden per 1.000 inwoners. Het aantal leefloners is hiermee met 6,5% toegenomen, wat zichtbaar is in alle categorieën, met uitzondering van de groep subsidiair beschermden. Tijdelijk beschermden uit Oekraïne in Vlaanderen zitten niet in deze cijfers verwerkt, aangezien zij een equivalent leefloon ontvangen.

Het sociaal beleid van een gemeente omvat ook ouderenzorg (waaronder woonzorgcentra), gezin en kinderen, sociale huisvesting, ziekte en invaliditeit, enzovoort. In het meerjarenplan voorzien lokale besturen 4 miljard euro voor het beleidsdomein 'zorg en opvang', wat 140 miljoen euro en 3,6% meer is dan in 2023.

Evolutie aantal begunstigden van het leefloon – 2019-2023

Bron: POD Maatschappelijke integratie

Toegestane werkingssubsidies

De uitgaven voor werkingssubsidies nemen in 2024 met bijna 100 miljoen euro (+3,3%) toe, waarvan 84 miljoen euro bestemd is voor de politiezones. Gemiddeld gaat respectievelijk 193 en 61 euro per inwoner naar politie- en hulpverleningszones. Door de inflatiedruk nemen de personeelskosten van beide bestuurstypes toe, wat de toelage aan politie- en hulpverleningszones optrekt met 3,5% tot 3,9%.

Over de volledige bestuursperiode is de toelage jaarlijks gemiddeld met 5,7% voor politiezones en 4,8% voor hulpverleningszones toegenomen.

De grafiek hiernaast toont de gemeentetoelagen 2024, gerangschikt in afnemend belang. Deze toelagen zitten eveneens geconcentreerd bij vzw's (9%) en AGB's (8%), net als bij intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (8%).

Financiële uitgaven

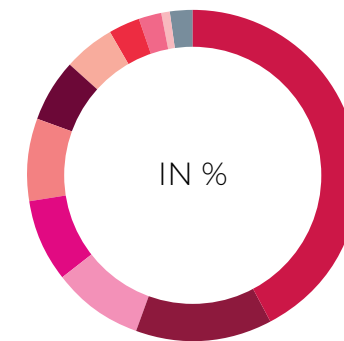
De financiële uitgaven nemen slechts een beperkte fractie (2%) in van de exploitatie-uitgaven. In het meerjarenplan houden lokale besturen rekening met hogere financiële kosten van nieuwe leningen, met een verwachte toename van 14% voor 2024.

De financiële uitgaven omvatten onder meer de kosten (interessen) verbonden aan schulden. Aflossingen van leningen en leasings staan niet vermeld bij de exploitatie-uitgaven, maar bij de financieringsuitgaven (zie liquiditeitentabel). Bovenop de 41 euro per inwoner aan financiële uitgaven komt er dus nog gemiddeld 130 euro per inwoner bij voor de aflossing van langetermijnschulden.

Toegestane werkingssubsidies – 2024

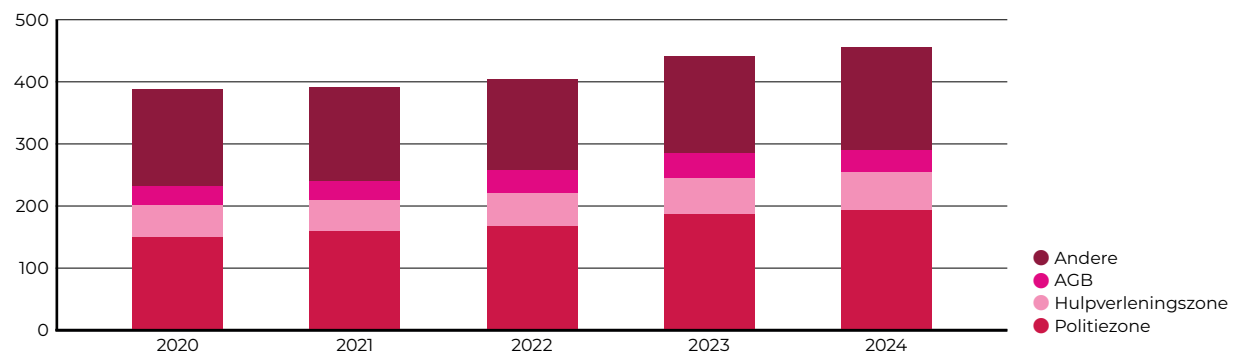
	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse evolutie 2019-2024
Gemeentetoelage aan				
Politie	1.311	193	3,9%	5,7%
Hulpverleningszone	417	61	3,5%	4,8%
Vzw's	279	41	4,3%	-
AGB	244	36	-6,5%	5,1%
IGS	235	35	1,8%	-
Besturen van erediensten	46	7	5,2%	2,6%
Andere toegestane werkingssubsidies	52	8	1,4%	-
TOEGESTANE WERKINGSSUBSIDIES	3.090	456	3,3%	4,7%

Gemeentetoelage aan – 2024

- Politiezones: 42%
- Hulpverleningszones: 13%
- Instellingen zonder winstoogmerk: 9%
- Verbonden AGB: 8%
- Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (IGS): 8%
- OCMW-verenigingen: 6%
- Niet-financiële vennootschappen: 5%
- Huishoudens: 3%
- Gemeentelijke EVA's naar privaat recht: 2%
- Besturen van de eredienst: 1%
- Andere: 2%

Evolutie toegestane werkingssubsidies (In EUR/inw.)

Exploitatie- ontvangsten

Voor 2024 voorzien gemeenten en OCMW's 565 miljoen euro meer exploitatie-ontvangsten in hun meerjarenplannen, een eerder matige groei van 3,7% ten opzichte van het beginkrediet 2023. In totaal bedragen de geraamde exploitatie-ontvangsten 15,7 miljard euro, wat neerkomt op 2.312 euro per inwoner. Naar verwachting zullen de exploitatie-uitgaven en -ontvangsten nagenoeg parallel toenemen, waardoor het exploitatiesaldo amper verkleint.

Gedurende de volledige bestuursperiode 2019-2024 zijn de exploitatie-ontvangsten gemiddeld met 3,3% per jaar gestegen. De evolutie vertoonde in realiteit een traps-gewijze opwaartse trend, na uitzonderlijk een afname in het eerste jaar van de covidpandemie. De fors aangetrokken inflatie van de voorbije jaren heeft geleid tot hogere belastbare inkomens, wat aan ontvangstenzijde voor de gemeenten met enige vertraging tot een groei leidt.

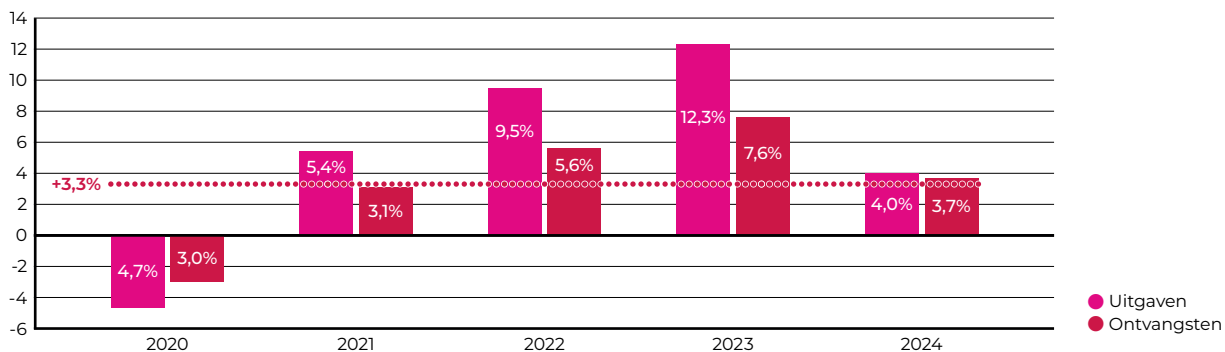
Naast fiscale ontvangsten (+2,9%) doen vooral de extra werkingssubsidies van de regionale en federale overheid de ontvangsten in het meerjarenplan voor 2024 stijgen (+5,4%). De werkingssubsidies zijn gericht op onder meer het bezweren van de energie- en opvangcrisis.

Exploitatie-ontvangsten – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse evolutie 2019-2024
Ontvangsten uit werking	1.877	277	1,6%	2,9%
Fiscale ontvangsten en boetes	6.742	995	2,9%	4,2%
Werkingsubsidies ⁽¹⁾	6.183	913	5,4%	3,2%
Recuperatie individuele hulpverlening	138	20	6,9%	4,2%
Andere operationele ontvangsten	377	56	1,0%	-1,2%
Financiële opbrengsten	345	51	6,2%	-2,6%
EXPLOITATIE-ONTVANGSTEN	15.662	2.312	3,7%	3,3%

(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (133 EUR/inw.)

Evolutie exploitatie-uitgaven en -ontvangsten (in%)

Bijna de helft van de ontvangsten bestaat uit fiscale ontvangsten (43%), gevolgd door werkingssubsidies (40%) en ontvangsten uit de werking (12%).

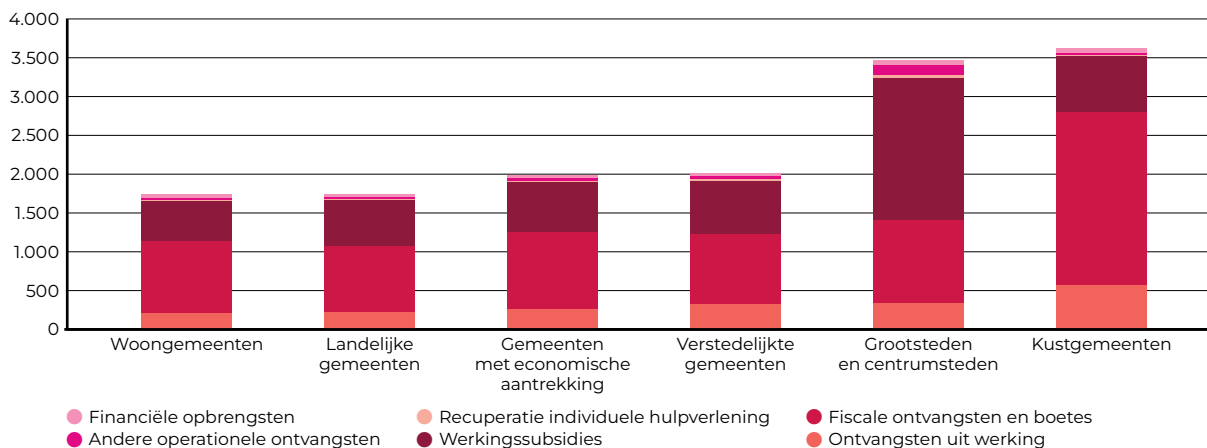
Met 52% ontvangt de cluster van grootsteden en centrumsteden relatief meer werkingssubsidies, terwijl belastingen voor andere clusters van gemeenten de belangrijkste bron van inkomsten zijn, tot zelfs 61% voor kustgemeenten. De soorten ontvangsten verschillen sterk naargelang het sociaaleconomisch type van de gemeente. Zo kennen grootsteden en centrumsteden de grootste concentratie van begunstigden van het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI). Op die manier lopen niet alleen de uitgaven maar ook de werkingssubsidies voor hulpverlening er het hoogst op.

Exploitatie-ontvangsten – 2024

(1) Belfius: Sociaaleconomische typologie van gemeenten (2017).

Exploitatie-ontvangsten per cluster – 2024 (in EUR/inw.)

(1) Belfius: Sociaaleconomische typologie van gemeenten (2017)

Fiscale ontvangsten

In 2024 bestaan de belastingontvangsten voor 38% uit **aanvullende personenbelasting (APB)** en voor 45% uit **opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV)**. Lokale belastingen die gemeenten zelf instellen en heffen, beslaan een heel breed gamma en dragen voor 14% bij.

Lokale besturen verwachten niet alleen een groei-effect door de indexering van de inkomens van onder meer de lonen en het kadastraal inkomen. Ze gaan ook uit van een kleine terugval in de APB-ontvangsten, na de uitzonderlijke extra-ontvangst aan APB in 2023, waarbij de FOD Financiën eenmalig 14 i.p.v. 12 maanden aan ontvangsten heeft gestort (+29,7%). Voor de onroerende voorheffing is er voor 2024 opnieuw een stevige indexatiegedreven groei van 8,5% voorzien.

Tijdens de covidperiode bleven **lokale belastingen** vrij stabiel door specifieke vrijstellingen van lokale tarieven. In de jaren nadien zijn deze opnieuw geactiveerd, met een stijging van 5,8% in 2024. Voornamelijk boetes⁽¹⁾ (+43,7%) en specifieke lokale belastingen zoals op tweede verblijven, leegstand, afgifte van documenten en algemene bedrijfsbelasting zijn sterke stijgers.

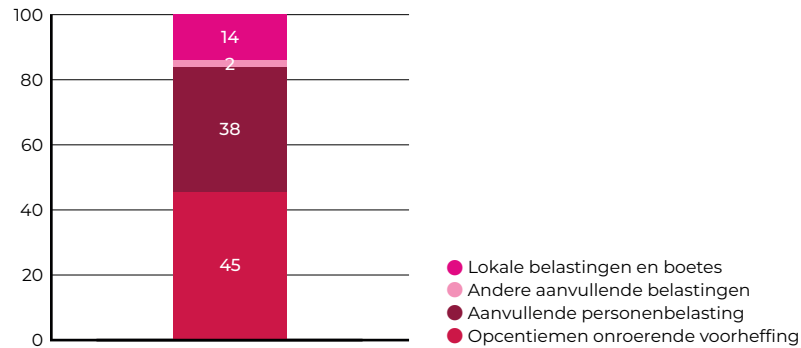
Tijdens deze bestuursperiode zorgen fiscale ontvangsten voor een opwaartse trend, waarbij de OOV samen met lokale belastingen en boetes jaarlijks gemiddeld met 5% aangroeiën.

(1) Uitbreiding toepassingsgebied van GAS-5 komt op kruissnelheid, waardoor gemeenten zelf beperkt snelheidsovertredingen kunnen boeten. Slechts enkele gemeenten voorzien dit.

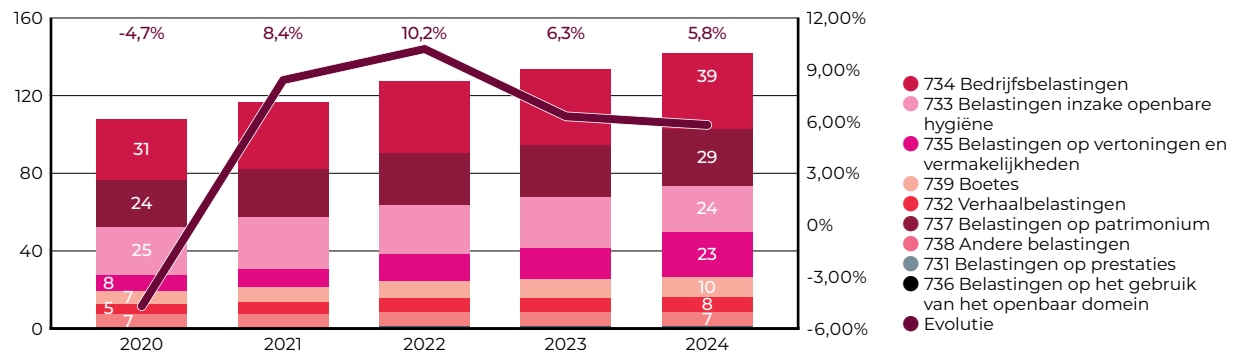
Fiscale ontvangsten – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse evolutie 2019-2024
Opcentiemen onroerende voorheffing	3.061	452	8,5%	5,0%
Aanvullende personenbelasting	2.594	383	-4,0%	3,2%
Andere aanvullende belastingen	133	20	4,2%	2,5%
Lokale belastingen en boetes	955	141	5,8%	5,1%
FISCALE ONTVANGSTEN EN BOETES	6.742	995	2,9%	4,2%

Fiscale ontvangsten – 2024 (in %)

Evolutie lokale belastingen (In EUR/inw.)

Net zoals in vorige legislatuur nam bij aanvang van het meerjarenplan 2020-2025 het gemiddeld aantal opcentiemen voor de onroerende voorheffing (OOV) toe. Sindsdien bleven de aanslagvoeten stabiel op een niveau van 899 opcentiemen, waarbij 1 gemeente haar tarief in 2024 verhoogde en 3 gemeenten dit verlaagden. Nieuw is dat 11 gemeenten ondertussen verschillende tarieven voorzien.

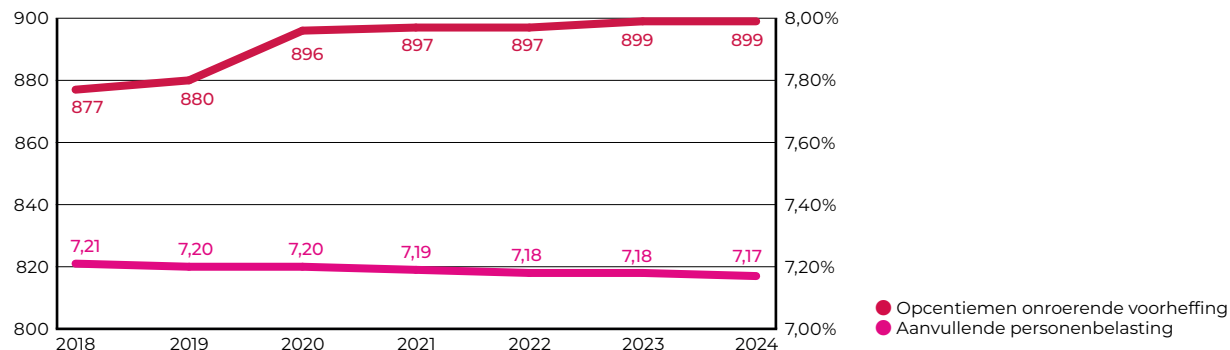
Aan de andere kant zien we sinds 2015 voor de aanvullende personenbelasting (APB) een stelselmatig lichte daling van de gemiddelde aanslagvoet tot 7,17% in 2024. Slechts een heel beperkt aantal gemeenten (11 van de 300) besliste om de belastingtarieven te verlagen. Één bestuur trok de aanslagvoet opnieuw omhoog.

Werkingssubsidies

Gemeenten halen gemiddeld meer dan een derde (40%) van hun exploitatieontvangsten uit werkingssubsidies en fondsen, voornamelijk afkomstig van de Vlaamse overheid. Het Gemeentefonds alleen al levert 3,6 miljard (58%) van de 6,2 miljard euro op aan werkingssubsidies, met een jaarlijkse stijging van de basisdotatie met 3,5% om gemeenten te ondersteunen in hun beleidsautonomie.

De specifieke werkingssubsidies liepen met 7,4% tot 1,7 miljard euro op. Hierin zit de federale financiering van de leeflonen en het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI), dat 60 tot 100% van de uitgaven van een lokaal bestuur voor individuele hulpverlening dekt. Daarnaast zijn er ook bijkomende Vlaamse financieringen om tegemoet te komen aan de personeels- en energiecrisis, evenals 166 miljoen euro voor de oplopende pensioen-uitgaven zoals voorzien in het Vlaamse regeerakkoord 2020-2025.

Evolutie gemiddelde aanslagvoeten

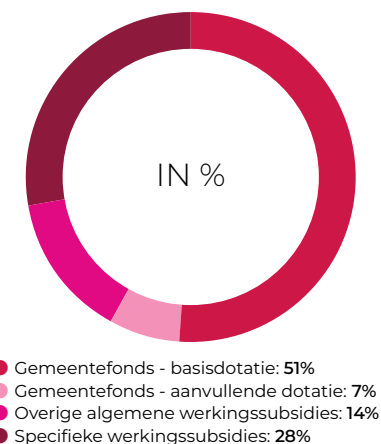

Werkingssubsidies – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse evolutie 2019-2024
Gemeentefonds - basisdotatie	3.176	469	3,5%	3,5%
Gemeentefonds - aanvullende dotatie	429	63	1,7%	1,3%
Overige algemene werkingssubsidies	868	128	13,2%	-9,6%
Specifieke werkingssubsidies ⁽¹⁾	1.711	252	7,4%	9,6%
WERKINGSSUBSIDIES	6.183	913	5,4%	3,2%

(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (133 EUR/inw.)

Werkingssubsidies – 2024

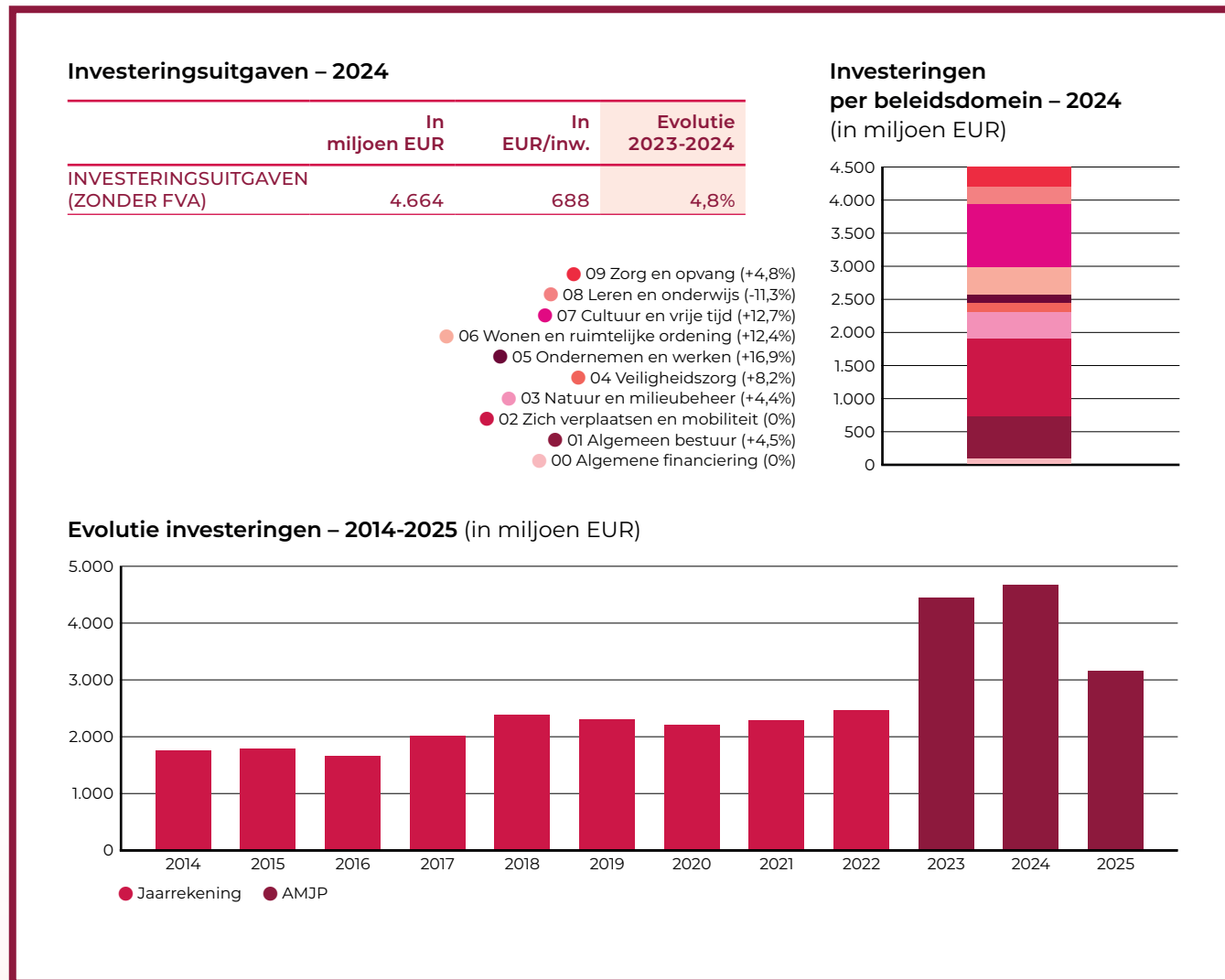
Investerings

Gemeenten zijn een belangrijke investeringsmotor voor de energietransitie. Voor de rest van de planperiode 2020-2025 staat nog een volume van 7,8 miljard euro aan investeringen⁽¹⁾ op de agenda. Voor 2024 staat alvast 4,7 miljard euro aan investeringen gepland, wat 4,8% meer is dan het voorgaande jaar, op voorwaarde dat ze ook effectief uitgevoerd worden. De prijzen van bouwmaterialen zijn de voorbije jaren fors gestegen als gevolg van economische schaarste in de bevoorradingsketens en hogere energiekosten. Kortom, door tal van externe omstandigheden. Hoewel de investeringsuitgaven zijn toegenomen in 2021 (+3,6%) en 2022 (+7,7%) en we in de loop van de bestuursperiode een verdere opbouw en realisatie mogen verwachten, zijn door de hogere bouw-prijzen projecten soms uitgesteld, geschrapt of kregen ze een lagere prioriteit. Na deflatie door de ABEX-index (met 2019 als basis) blijkt dat 4,7 miljard euro aan geplande investeringen voor 2024 slechts een volume van 3,6 miljard euro voorstellen, als we willen vergelijken met 2019.

De lokale investeringsbudgetten gaan hoofdzakelijk naar 'mobiliteit' (wegeninfrastructuur en riolering, elektrificatie van voertuigen), maar ook steeds meer naar 'cultuur en vrije tijd', 'natuur en milieubeheer' (waterbeheer en klimaatverandering), 'wonen' en 'ondernemen'.

Opnieuw rekenen besturen op meer dan een half miljard euro aan Vlaamse subsidies, waaronder investerings-subsidies voor fietsinfrastructuur en lokale klimaatacties volgens het Lokaal Energie en Klimaatpact (LEKP).

Groene lokale investeringen winnen steeds meer aan belang en zijn absoluut noodzakelijk om het vaak nog onvoldoende energiezuinig gebouwenpatrimonium

duurzamer te maken. Door concrete engagementen rond duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) aan te gaan, uitgewerkt in actieplannen, spelen lokale besturen een echte voorbeeldrol in de strijd tegen klimaatverandering.

(1) Zonder de financiële vaste activa (FVA).

Financieel evenwicht

Gemeentebesturen financieren hun beleid met eigen middelen en plannen daarnaast om in 2024 meer dan 2 miljard euro aan leningen aan te gaan, zonder aan evenwicht in te boeten. Een mooi financieel uitgangspunt om lokaal beleid te voeren, wetende dat er op de jaarrekening steevast nog een groter budgettair overschot overblijft dan in het meerjarenplan, dit vanwege (slechts gedeeltelijk) gerealiseerde investeringsplannen.

Het liquiditeitsbudget geeft een overzicht van de exploitatie, investering en financiering.

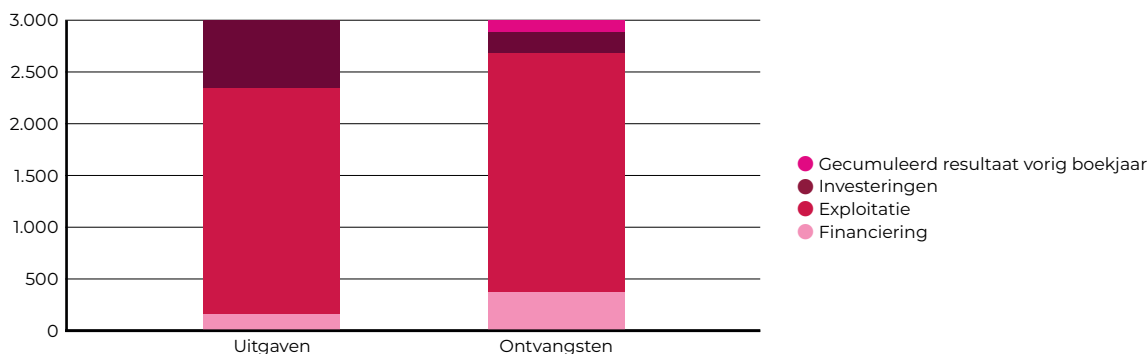
- Het exploitatiebudget voor 2024 sluit positief af. Dit saldo vormt een eerste buffer van 903 miljoen euro, waarmee kan worden voldaan aan de geraamde 628 miljoen euro aflossingen aan leningen. Wat rest is de autofinancieringsmarge van 275 miljoen euro, de uiteindelijke vrije buffer binnen het exploitatiebudget. Het handhaven van het evenwicht tussen uitgaven en ontvangsten is een voortdurende oefening en vereist duidelijk afgelijnde beleidskeuzes.
- Investeringsuitgaven worden gedeeltelijk gefinancierd door investeringsontvangsten zoals uit de verkoop van activa en via investeringssubsidies. Deze volstaan echter niet om de investeringsuitgaven te dekken, wat resulteert in een negatief 'saldo exploitatie en investeringen'. Verdere financiering is daarom noodzakelijk.
- In 2024 plannen gemeenten in het financieringsbudget om voor 2,3 miljard euro aan leningen en leasings op te nemen. De verwachte uitgaven voor het aflossen van financiële schulden zullen in 2024 rond een miljard euro uitkomen.

Overschotten uit het verleden dekken ruimschoots het budgettair tekort van het boekjaar zelf. Gemeenten houden uit vorige boekjaren een gecumuleerd budgettair

Staat van het financiële evenwicht – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2023-2024
EXPLOITATIEBUDGET	903	133	-0,6%
Exploitatie-uitgaven	14.760	2.179	4,0%
Exploitatie-ontvangsten	15.662	2.312	3,7%
INVESTERINGSBUDGET	-3.350	-494	-1,9%
Investeringsuitgaven	4.701	694	4,9%
Investeringsontvangsten	1.351	199	13,1%
SALDO EXPLOITATIE EN INVESTERINGEN	-2.446	-361	-2,8%
FINANCIERING	1.416	209	-1,6%
Financieringsuitgaven	1.085	160	0,3%
Financieringsontvangsten	2.501	369	-0,8%
BUDGETTAIR RESULTAAT VAN HET BOEKJAAR	-1.030	-152	-9,5%
Gecumuleerd resultaat vorig boekjaar	2.087	308	12,5%
GECUMULEERD BUDGETTAIR RESULTAAT	1.058	156	15,6%
Onbeschikbare gelden	-169	-25	1,6%
BESCHIKBAAR BUDGETTAIR RESULTAAT	889	131	19,6%

Liquiditeitsbudget – 2024 (in EUR/inw.)

resultaat van 2 miljard euro over, waardoor ze met een budgettair eindresultaat van bijna 889 miljoen euro in evenwicht zijn (1e evenwichtscriterium in BBC). In het meerjarenplan 2020-2025 bouwen de gemeenten deze reserve stelselmatig af.

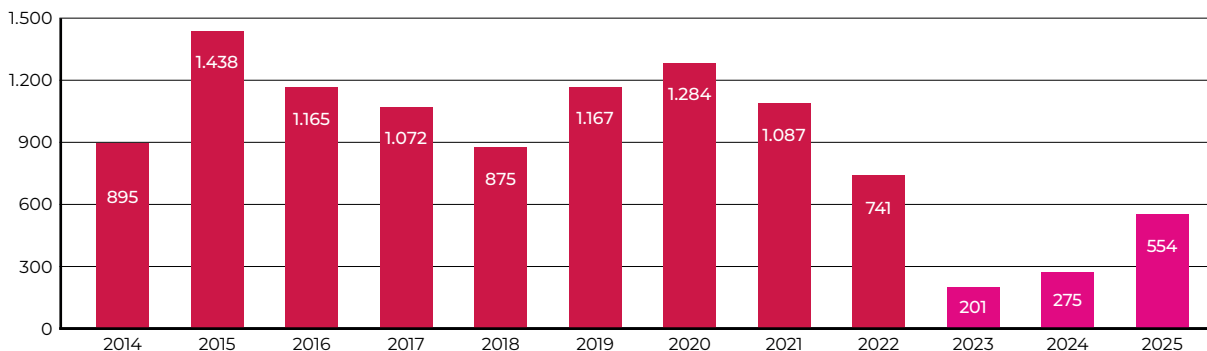
Autofinancieringsmarge

Ondanks de hogere inflatie slagen lokale besturen er in 2024 in om een positieve autofinancieringsmarge (AFM) te behouden. Met deze buffer kan een gemeente bijkomend lokaal beleid voeren, meer investeringen doen en bijkomende leningen dragen. In 2024 klimt de AFM verder op tot 275 miljoen euro of 41 euro per inwoner. Dit is een marge van 1,8% aan exploitatieontvangsten. De individuele AFM per gemeente kan echter sterk verschillen. Zo zien we dat ongeveer 1 gemeente op de 4 de AFM onder nul laat zakken in 2024, wat betekent dat de beschikbare marge meer dan volledig wordt aangewend.

De meerjarenplannen voorzien dat de AFM tegen 2025 terug zal opveren tot 554 miljoen euro. Hiermee is het 2e evenwichtscriterium veiliggesteld, wat vereist dat een bestuur op het einde van de planperiode een structureel evenwicht haalt, dus in het eerste jaar van de nieuwe legislatuur.

Aangezien niet alle projecten van het meerjarenplan worden uitgevoerd, zal er opnieuw marge vrijkomen. Dit verklaart de buffer van 741 miljoen euro die Vlaamse gemeenten en OCMW's samen op de jaarrekeningen 2022 noteren. Het bewijs van een gezonde financiële situatie, met extra beleidsmarge om schokken zoals hogere inflatie op te vangen.

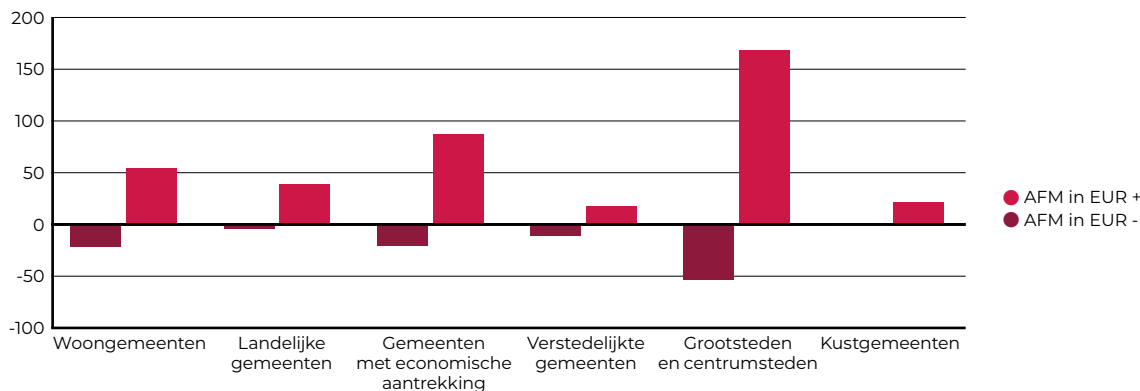
Evolutie AFM gemeenten Jaarrekening en MJP – 2014-2025 (in miljoen EUR)

Staat van het financiële evenwicht – AFM – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/inw.
Gemeenten en OCMW's	275	41
AGB's	15	2
OCMW-verenigingen	-28	-4
AUTOFINANCIERINGSMARGE	262	39

Autofinancieringsmarge (AFM) gemeenten per cluster – 2024 (in miljoen EUR)

Vlaamse provincies

Exploitatie-uitgaven

De Vlaamse provincies voorzien opnieuw een stevige uitgavenstijging in het aangepaste meerjarenplan 2020-2025. Voor 2024 wordt een budget van 872 miljoen euro geraamd, wat neerkomt op minstens 42 miljoen euro of 5% meer uitgaven. Dit betekent een totale exploitatie-uitgave van 129 euro per inwoner, in vergelijking met 124 euro het jaar ervoor.

Gedurende de volledige bestuursperiode 2019-2024 zijn de exploitatie-uitgaven jaarlijks gemiddeld met 6,3% toegenomen. Dit is voornamelijk te wijten aan de financiële schok van de energiecrisis en de hoge inflatie, die in 2022 en 2023 tot een ongeziene uitgavengroei (geraamd op 17%⁽¹⁾) heeft geleid.

In 2024 neemt de aankoop van goederen en diensten met 7,7% het sterkst toe, ondanks een daling in de energiekosten met 17,4% na haast een verdrievoudiging tussen 2020 en 2023. Maar ook de personeelsuitgaven kennen door het hogere inflatieniveau een continue stijging met 4,2%, waarbij de lonen door het overschrijden van de spilindex tot tweemaal toe met 2% zijn aangepast in 2023 en al 1 maal in 2024. Personeelsuitgaven nemen het grootste deel van de exploitatie-uitgaven (46%) in, gevolgd

(1) Evolutie geraamd tussen begin 2022 en begin 2023, waarbij het gekende groeicijfer voor 2022 wordt meegenomen en de geraamde evolutie voor 2023.

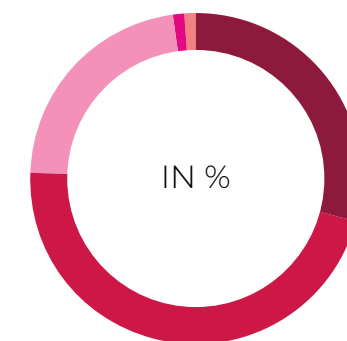
Exploitatie-uitgaven van provincies – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse groeivoet 2019-2024
Goederen en diensten	252	37	7,7%	9,1%
Personeel	405	60	4,2%	6,2%
Toegestane werkingssubsidies ⁽¹⁾	196	29	3,2%	3,3%
Andere operationele uitgaven	8	1	4,7%	23,5%
Financiële uitgaven ⁽²⁾	11	2	8,1%	3,8%
EXPLOITATIE-UITGAVEN	872	129	5,0%	6,3%

(1) Zonder gesubsidieerd onderwijzend personeel (28,5 EUR/inw.)

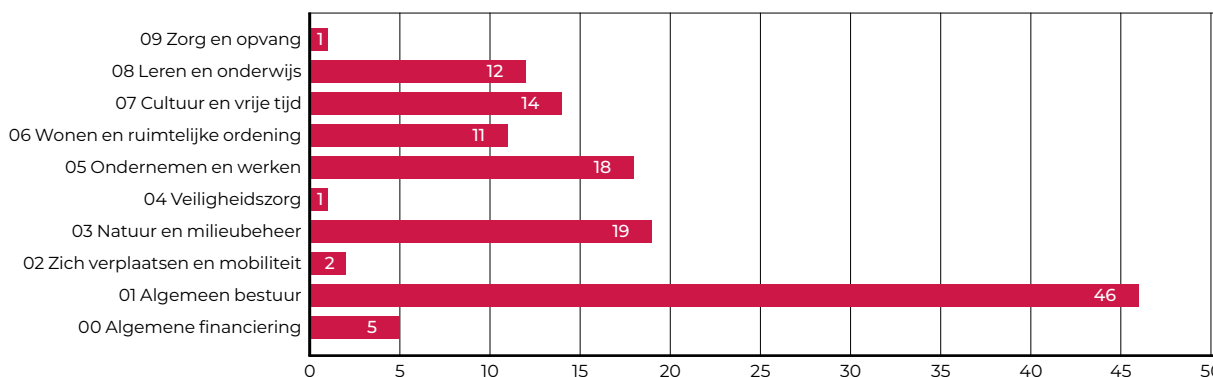
(2) Rentelasten inbegrepen, niet de kapitaalaflossingen van leningen (BBC)

Exploitatie-uitgaven – 2024

- Goederen en diensten: 29%
- Personeel: 46%
- Toegestane werkingssubsidies: 22%
- Andere operationele uitgaven: 1%
- Financiële uitgaven: 1%

Exploitatie-uitgaven van provincies per beleidsdomein – 2024 (in EUR/inw.)

door de aankoop van goederen en diensten (29%) en toegestane werkingssubsidies (22%).

Provincies zijn actief in diverse beleidsdomeinen met 'natuur en milieubeheer', 'ondernemen en werken', 'cultuur en vrije tijd' als de belangrijkste. Het grootste deel van het provinciaal budget gaat weliswaar uit naar algemeen bestuur, goed voor 46 euro per inwoner.

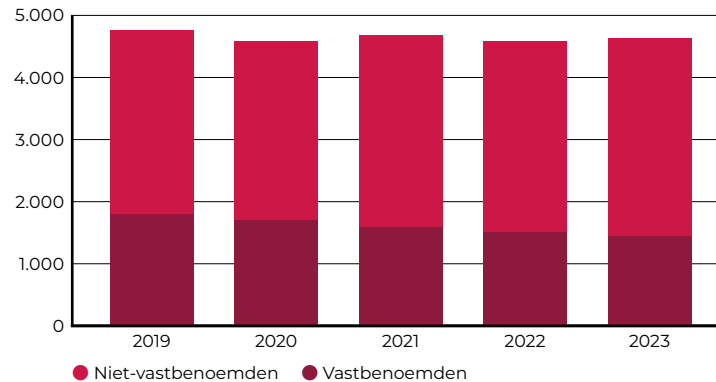
Personeelsuitgaven

Volgens de RSZ-statistieken van 2023 stellen de Vlaamse provincies met hun autonome provinciebedrijven (APB's) 4.628 voltijdse equivalenten (vte) tewerk, waarmee hun aantal stagneert. Het aantal vastbenoemde personeelsleden loopt al jaren terug, terwijl het aantal niet-vastbenoemden toeneemt. Het aandeel vastbenoemden krimpt in 2023 verder tot 31% ten opzichte van de groep niet-vastbenoemden (69%).

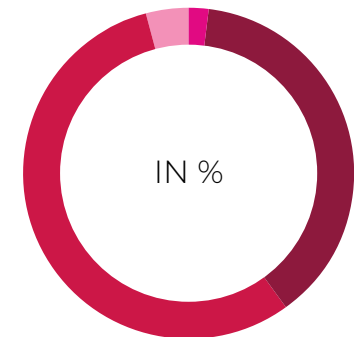
Toegestane werkingssubsidies

In 2024 staan de Vlaamse provincies voor 195,9 miljoen euro aan werkingssubsidies toe, die voornamelijk bestemd zijn voor vzw's (53,9 miljoen euro) en APB's (51,7 miljoen euro). Daarnaast gaat er nog eens 29,6 miljoen euro naar ondernemingen en 21,8 miljoen euro naar provinciale EVA's.

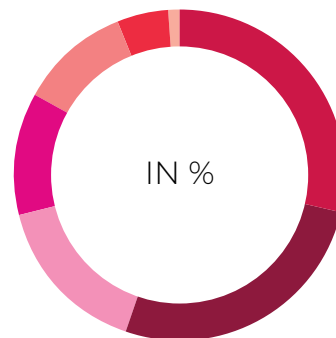
Evolutie personeel van provincies en APB's (in vte)

Uitgaven per type personeel – 2024

Toegestane werkingssubsidies – 2024

- Instellingen zonder winstoogmerk: 29%
- Verbonden APB: 27%
- Niet-financiële vennootschappen: 16%
- Provinciale EVA naar privaat recht: 12%
- Andere lokale overheden: 11%
- Besturen eredienst en niet-confessionele gemeenschappen: 5%
- Huishoudens: 1%

Exploitatie-ontvangsten

In hun raming van het aangepaste meerjarenplan herzien de Vlaamse provincies de exploitatieontvangsten sterk naar omhoog (+6%). Hiermee kunnen ze de stevige uitgavengroei in 2024 deels opvangen, voornamelijk door de toegenomen fiscale ontvangsten (+50 miljoen euro en +7,3%).

In 2024 leveren belastingontvangsten liefst 85% van de totale exploitatieontvangsten op. Op een totaalbedrag van 906 miljoen euro komt dit neer op een bedrag van 769 miljoen euro of 113 euro (van de 134 euro) per inwoner. Daarnaast zien we nog ontvangsten uit werkingssubsidies (8%) en uit de werking (6%).

Fiscale ontvangsten

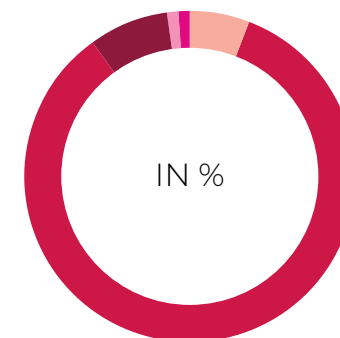
De opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV) vormen met 72% van de belastingontvangsten de belangrijkste bron van inkomsten voor provincies. Deze worden aangevuld met overige belastingen die provincies zelf instellen en heffen. De provincies gaan ervan uit dat ontvangsten uit opcentiemen in 2024 met 8,1% zullen toenemen. De stevige inflatie zorgt immers voor een indexatie van de kadastrale inkomens.

Sinds 2018 geldt er voor elke provincie omwille van de nieuwe taakstelling een maximumtarief voor de OOV, die ook in 2024 van toepassing blijft.

Exploitatie-ontvangsten – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/ inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse groeivoet 2019-2024
Ontvangsten uit werking	52	8	7,2%	2,5%
Fiscale ontvangsten	769	113	7,3%	2,9%
Werkingsubsidies	69	10	-7,9%	-0,9%
Andere operationele ontvangsten	12	2	2,2%	-6,4%
Financiële opbrengsten	5	1	60,3%	-26,5%
EXPLOITATIE-ONTVANGSTEN	906	134	6,0%	2,0%

Exploitatie-ontvangsten – 2024

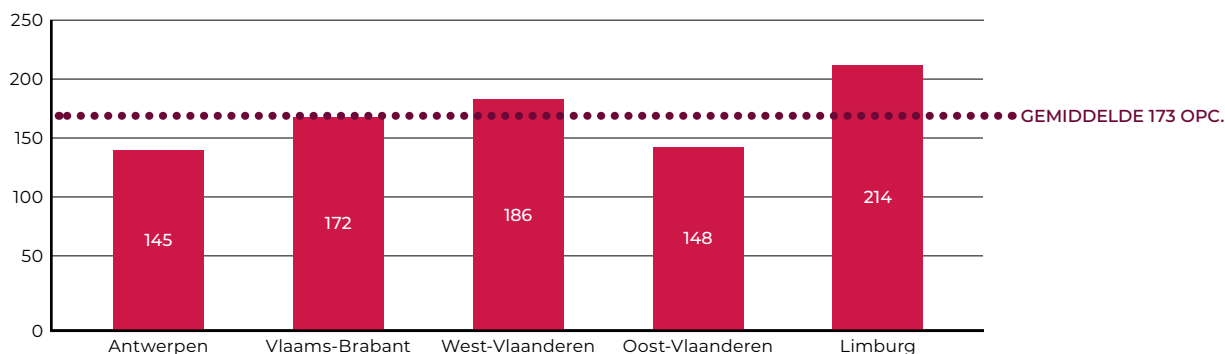

- Ontvangsten uit werking: 6%
- Fiscale ontvangsten: 85%
- Werkingsubsidies: 8%
- Andere operationele ontvangsten: 1%
- Financiële opbrengsten: 1%

Fiscale ontvangsten – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/ inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse groeivoet 2019-2024
Opcentiemen onroerende voorheffing	551	81	8,1%	3,4%
Overige belastingen	218	32	5,1%	1,9%
FISCALE ONTVANGSTEN	769	113	7,3%	2,9%

Opcentiemen onroerende voorheffing per provincie – 2023

Werkingsubsidies

Naast fiscale ontvangsten krijgen provincies 10 euro per inwoner aan werkingssubsidies. Dit zijn voornamelijk specifieke werkingssubsidies van de Vlaamse overheid, waarmee provincies binnen het regionale kader op verschillende domeinen het beleid uitwerken.

Investerings

Voor de resterende periode 2024-2025 staat in het meerjarenplan 2020-2025 van de Vlaamse provincies nog een investeringsinspanning van 809 miljoen euro op de planning. Maar door de oplopende bouwkosten worden investeringsprojecten waarschijnlijk geschrapt of verder gespreid in de tijd.

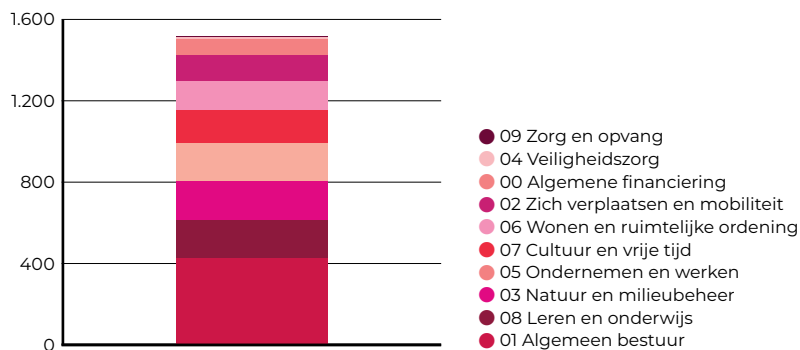
Op het einde van de bestuursperiode staat voor 2024 met 593 miljoen euro een heuse piek aan investeringen in de aangepaste meerjarenplannen ingeschreven.

De provinciale investeringen gaan voornamelijk naar 'leren en onderwijs' en 'algemeen bestuur'. Ze versterken ook de exploitatie-uitgaven van andere domeinen zoals 'natuur en milieubeheer' 'ondernemen en werken', 'cultuur en vrije tijd', 'wonen', 'mobiliteit' en 'veiligheidszorg'.

Investeringsuitgaven – 2024

	In miljoen EUR	In EUR/inw.	Evolutie 2023-2024	Jaarlijkse evolutie 2019-2024
INVESTERINGSUITGAVEN (ZONDER FVA)	593	88	99,9%	23,2%
Waarvan investeringssubsidies	115	17	98,7%	17,2%

Exploitatie-uitgaven en investeringen van provincies per beleidsdomein – 2024 (in miljoen EUR)

AFM en financieel evenwicht

Het structureel evenwicht wordt gemeten aan de hand van de autofinancieringsmarge (AFM). Deze marge mag tijdens het meerjarenplan negatief zijn, op voorwaarde dat het tekort aan het einde van de rit in 2025 weggewerkt is, met het oog op de volgende legislatuur.

Tijdens de bestuursperiode 2019-2024 is de AFM een belangrijke buffer op de jaarrekening gebleken. Voor 2024 wordt een licht positieve AFM van 2,7 miljoen euro begroot, terwijl deze marge in 2022 nog 104 miljoen euro of 12,3% van de ontvangsten bedraagt.

In 2024 verwachten de provincies een negatief budgettair resultaat van 335 miljoen euro. Dit tekort wordt echter gedekt met een overschot uit het verleden, meer bepaald met 420 miljoen euro aan 'gecumuleerd budgettair resultaat vorig boekjaar', wat resulteert in een financieel evenwicht en beschikbaar resultaat van 85 miljoen euro. In de jaarrekening 2022 bedraagt dit beschikbaar resultaat meer dan een half miljard euro.

